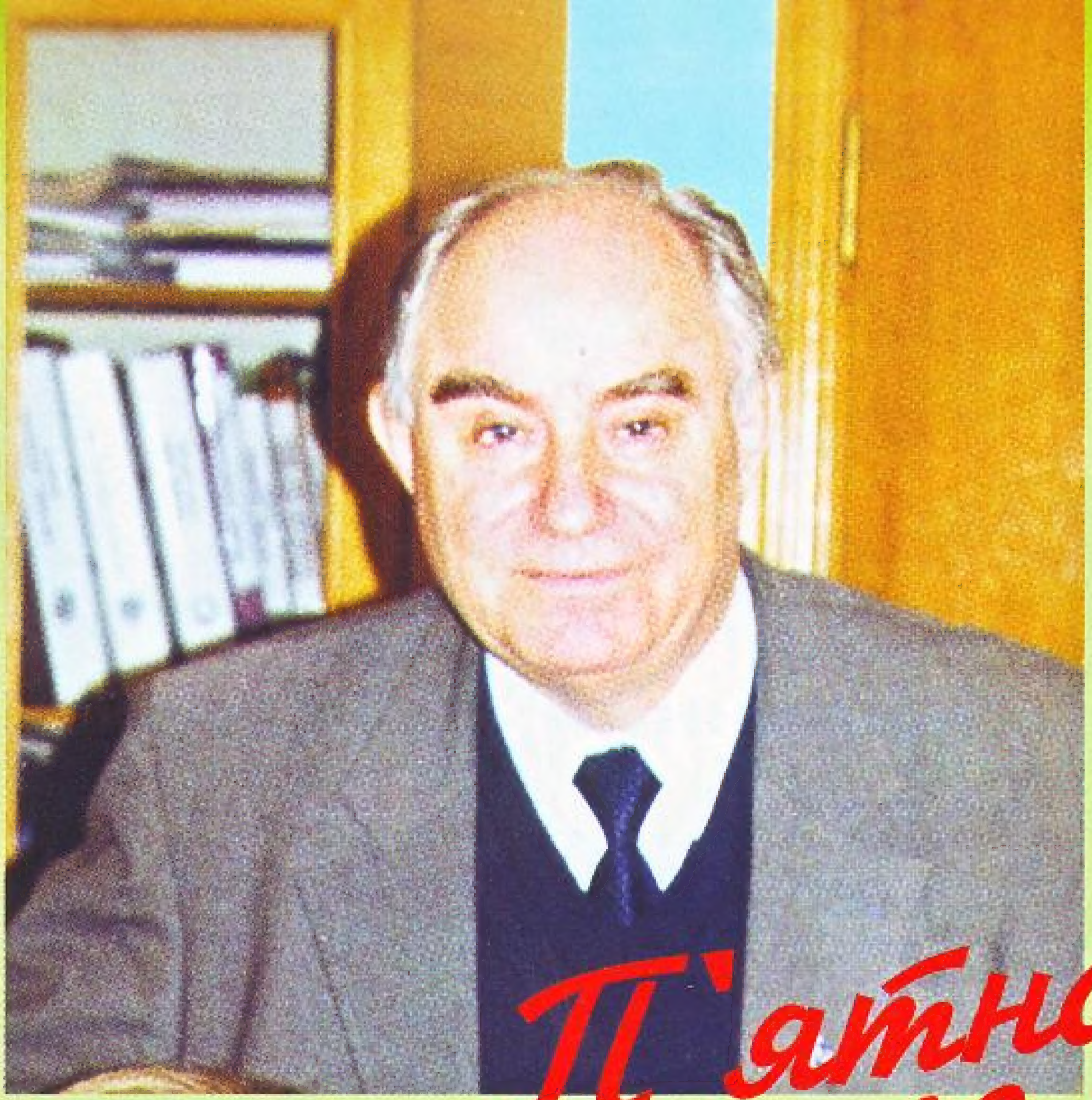
Дачникам
садівникам
городникам

1•2004

ДІМ•САД•ГОРОД

Всеукраїнський щомісячний журнал

П'ятнадцять років успіху

Кожний Новий рік Україна зустрічає щедрівкою, яка починалася словами: „Сійся-родися жито-пшениця, сійся-родися всяка пашниця". Ця найвища мірка добра, звучала в кожній оселі, в кожній родині і сприймалася господарями, як свята молитва. Від того, наскільки земля-годувальниця буде щедрою, залежав добробут, щастя і саме життя окремого хлібороба і народу в цілому.

Минули століття, змінилися тисячі династій правителів, стали іншими кордони держав, настали часи аграрного прогресу з деталізованими рекомендаціями машинної технології, а народна мудрість про те, що в людини на те й голова, щоб у ній розум був, а не на те, щоб на ній кашкет носити.

Мабуть, ця приказка саме для нашого часу підходить, бо як можна пояснити, що українська родюча земля з роботящими руками не забезпечує власний народ хлібом, що маємо закуповувати харчі в тих державах, де й чорнозему немає і хліборобів на землі менше.

Та й на своїй рідній землі маємо тисячі прикладів, коли свій город, своя невеличка садова діляночка щедро годує сім'ю.

І це не дивно, адже як каже народне прислів'я: „Маленька праця краща за велике безділля". Хоч, якщо правду сказати, то праця селянина на власній ділянці не маленька, а дуже велика й нерідко важка, бо в нашому XXI столітті технічного прогресу базується на засобах виробництва XVII століття — лопаті та граблях. У цей же час інші народи не знають ручної праці, годуються з величезних полів і ферм аграрних об'єднань, що застосовують найновішу технінку, добрива і засоби боротьби з хворобами та шкідниками. В Україні ж, що мала раніше великі державні й кооперативні сільськогосподарські підприємства, які готові були розумно сприйняти науково-технічний прогрес, пішли своїм шляхом розорення дощенту цих господарств. Чим пояснити оте розорення, чому так сталося? Може від того, що в наших поводирів голови тільки для кашкета чи навпаки вони дуже кмітливі для сьогодення. Зате ми — наголошують аграрні реформатори — розпаювали землю. Тепер селянин має свої гектари. Це правда, має покищо, так би мовити, теоретично. Та не знає, що з ними робити, бо в нього є хіба що та ж лопата, граблі та шлейки саморобні, щоб плуг запрягти та землю орати. Якби й хотів сам селянин землю обробити, то не може фізично, бо дуже вже та шлейка в шию врізається. От і здає він в оренду свою ділянку землі, яку навіть не бачив у натурі, новоявленим „господарям", банкам і агробізнесменам, що часто-густо, не відрізнять ячменю від вівса. А наприкінці року одержує за свою землю селянин мішечок-другий зерновідходів.

Для остаточної приватизації розпайованої землі селянин має піти до чиновних контор, яких сьогодні наплодилося, як бур'яну після дощу, які називаються то фірмою, то закритим чи відкритим акціонерним товариством, то ще якось інакше, аби ті виписали документ на землю. А ціна цього документа така, що хоч корову продавай. Цього літа мені довелося побувати в селі Заудайка Ічнянського району Чернігівської області на пасіці тамтешнього бджоляра. Добиратися до цієї пасіки довелося через колишні колгоспні поля, які вже кілька років підряд плуга не бачили, заросли будяками, чорнобилем, пирієм та іншими бур'янами. І таких прикладів — тьма-тьмуща.

Прикро, що своя земля не обробляється або ж виснажується „бізнесменом" від землі, а держава витрачає сотні мільйонів доларів на закупівлю хліба.

Але це, так би мовити, відступ від нашої розмови про надбання, проблеми й перспективи журналу „Дім, сад, город", якому у січні цього року виповнюється 15 років. Сьогодні нам інколи зауважують, мовляв, пора готувати таке видання, яке б надавало

рекомендації саме для тих нових багатіїв, які понад річками, озерами й узліссями розбудувалися на кілька поверхів вгору і кілька вглиб, обгородилися високими парканами від стороннього ока, побудували просторі басейни і сауни, обзавелися садівниками, вартовими і прислугою. Але ми на такі зауваження відповідаємо, що сьогодні ні селянин, ні масовий дачник не цього бажає, не цього чекає від редакції. Про це свідчать ваші листи.

Абсолютна більшість читачів схвалюють нашу працю. Звичайно, приємно читати такі слова, які пише нам Ольга Степанівна Драль із села Лани Перемишлянського району Львівської області: „Вдумливо, яскраво, гарно! Не журнал, а прекрасна картина". Та ще й віршами нам Ольга Степанівна освідчується, а в кінці пише: „Давайте нам поради, а ми їх випробуємо в саду й на городі!"

Багато читачів надсилають листи з своїми побажаннями і пропозиціями, за що ми їм вельми вдячні. Інколи й критикують. Ми далекі від думки, що в нас у журналі абсолютно все гаразд, так би мовити, тільки позитив. Ми розуміємо, що наші читачі — делікатні люди і не хочуть редакції прикрощів завдавати. Та я авторитетно заявляю, що редактори нашого журналу з розумінням ставляться до критичних зауважень і намагатимуться справу поліпшувати. Та повернімося саме до конкретики. Ось, наприклад, як відгукується передплатник журналу „Дім, сад, город" з міста Жовті Води Дніпропетровської області В'ячеслав Михайлович Булгар.

„Вважаю, що розділ „Господар" має бути постійним у журналі, а матеріали в ньому — потрібними для читача. Ось ви дали матеріали про парники — добре, „економна піч" — відмінно. Спасибі."

Мало місця відводиться домогосподарству, а назва журналу починається з слова „Дім". Більшість ваших читачів живе в приватних будинках, чимало повертається до землі в село. Їхні проблеми — ваші проблеми.

Менше давайте того, що давно відоме, більше нового".

Далі В'ячеслав Михайлович подає цілу низку тем, які б йому хотілося побачити на сторінках щомісячника. Ми їх у себе обговорили на нараді.

Перегукується своїми пропозиціями з В. Булгаром читач М. М. Пономарець. Зокрема, дуже цікава його думка про можливість проведення конкурсів прикладного характеру, скажімо кращу міні-водойму чи зруб для криниці. Він також пропонує запровадити нову рубрику у журналі „Екзоти просяться на садибу". Мені здається — пропозиція слушна. І, взагалі, в 2004 році розпочнемо друкувати цікаві листи в журналі і разом з вами, наші читачі, будемо їх обговорювати, аналізувати, узагальнювати і тверезо приймати рішення.

А ось пропозиція з листа киянки Т.А. Степанової: „Дуже мені подобаються виступи в журналі садівників-любителів. Якби було добре, коли б нам допомогли організувати своєрідні зустрічі садівників і городників. Може на якомусь майданчику чи в бібліотеці або клубі. Думка справді цікава. Ми спробуємо це запропонувати керівництву садових товариств. Було б дуже корисно!

Інколи запитують, швидше пропонують, чи не буде змінювати своє обличчя журнал і чи не збираємося відкривати нові видання. Можу з певністю відповісти: різко змінювати обличчя своїх видань редакція, безперечно, не буде. Бо ж, як кажуть, від добра добра не шукають. А ми це можемо й підтвердити. Якщо тисячі людей знаходять для себе відповіді на поставлені життям питання, якщо наш нинішній читач сприймає „Дім, сад, город" як свій, радиться з ним у ситуаціях, які виникають під час вирощування й зберігання врожаїв садової й городньої продукції, то редакція вважає, що вона тримає вірний орієнтир. Одночасно ми бачимо, що є чимало життєвих проблем, на які б хотілося мати чітку й грамотну відповідь. Знаємо, що у селян сьогодні виникає дуже багато запитань на теми земельної реформи, власності, взаємовідносин з юридичними й фізичними особами, владними структурами. Ось чому продовжуємо вести рубрику „Юридична консультація", запросивши до співробітництва кандидата юридичних наук І.Миронця.

Редакція із задоволенням друкує надіслані вами фотографії, головним чином ваших діток у саду й на городі, біля улюбленців-тваринок, сподіваючись, що цим ми виховуємо в підростаючого покоління почуття господаря, майбутнього творця, а не руйнівника, на відміну від тих засобів масової інформації, що пропагують культ насильства й розбещеності. Саме цю ідею закладено і в журнал для дітей „Яблунька", який є додатком до журналу „Дім, сад, город".

До речі, що наш основний журнал має цілий десяток додатків та ще й книжечки, які редакція готує й випускає щомісяця впродовж останніх кількох років, про які мова в сьогодняшньому журналі піде далі. Майже всі вони виникли з ваших побажань. Ми будемо й надалі прислухатися до ваших думок. І це не дивно, адже недаремно ви часто в своїх листах називаєте журнал „Дім, сад, город" — наш журнал. Дякуємо вам за це!

Головний редактор журналу „Дім, сад, город"
Микола Халимоненко

Якщо ви

... то ми від щирого серця вітаємо вас з чудовим надбанням.

Ваша рослина стоїть на столі. Що робити далі? Ви ніколи не вирощували ці дивовижні рослини, хоч бачили яскраві кольорові фото їхніх квіток на листках календарів, титульних сторінках журналів та коробках з-під цукерок. Ви навіть забули спитати у продавця назву вашої покупки. Ось з цього і потрібно починати. Коли орхідея придбана в ботанічному саду або в людини, з якою ви можете зв'язатися, проблему вважайте вирішеною. Якщо ні, то ми радимо звернутися до бібліотеки. Знати достовірну назву орхідеї вам потрібно для того, щоб надалі чітко визначитися з концепцією догляду. А поки ви будете гортати сторінки журналів та книжок у пошуках потрібної інформації, радимо зробити таке: не поливаючи, легенько збризніть рослину охолодженою кип'яченою водою і поставте її під будь-який скляний ковпак чи накритий склом акваріум. Якщо ж не знайшлося ні того, ні іншого, то, як виняток, на невеликий проміжок часу рослину можна накрити целофановим пакетом. Поливати одразу не радимо, бо якщо рослина під час транспортування зазнала пошкодження, навіть незначного, вода, потрапивши у ранку, може спричинити загнивання, а то й загибель. А взагалі запам'ятайте: щоб ваші рослини почувалися добре, треба дотримуватись наведених нижче правил.

Вологість повітря

Треба забезпечити навколо рослин високу вологість повітря. Зазначимо одразу — просто обприскуванням (навіть частим) тут не обійтися. Не врятує ситуацію і ємкість з водою, яка буде стояти біля горщика і випаровувати вологу. І взагалі, якщо ви вирощуватимете орхідею просто на підвіконні, зіткнетеся з комплексом дуже складних проблем, які під силу розв'язати тільки досвідченому спеціалісту. Тому щиро радимо: якщо ви вирішили присвятити частку свого вільного часу цим "дочкам" повітря, обладнайте кімнатну тепличку. За наявності невеличкого ак-

придбали орхідею...

варіума — зробити це дуже легко. Його треба поставити на підвіконня (бажано на пінопласт) і зверху герметично накрити склом. На дно наливати воду шаром 1—1,5 см. Але горщики з рослинами ставити у воду ні в якому разі не можна. Їх треба помістити на якесь підвищення (пластикові коробочки тощо), а ще краще вирізати за розмірами дна пластикову решітку, яка б ізолювала дно горщиків від води.

Освітлення

Зверніть увагу, на який бік виходять вікна вашої оселі. Якщо на південь або південний схід, то це дуже добре. Але не хвилюйтеся, коли вони виходять навіть на північ, орхідеї все одно ростимуть, бо у природі "мешкають" вони переважно на стовбурах дерев у багатоярусних тропічних лісах, де навіть і вдень панує постійний морок. Хоча зазначимо, що переважна більшість орхідей полюбляє яскраве, але розсіяне сонячне світло. А це означає, що доведеться захищати своїх зелених друзів від прямих сонячних променів за допомогою марлевого екрану. Вони не шкідливі тільки до 10—11-ї години ранку та після 18.30. Необхідно ретельно стежити, аби температура у тепличці не перевищувала 32°C влітку і 25°C взимку. Вночі вона має бути на 3—4°C нижча, ніж упродовж дня. Всі ці рекомендації загальні. Конкретно для кожного виду оптимальну температуру можна підібрати за допомогою літератури.

Полив

Орхідеї — не малі діти, тож їх не потрібно годувати. Тобто поливати чітко за графіком. Це роблять у міру підсихання субстрату (враховуючи періоди вегетації та спокою). Взагалі, полив орхідей — мистецтво, якому вчаться роками. Необхідно відчувати, коли рослину не треба поливати, а коли вона "просить" у вас пити. Це приходить з часом. Треба лише уважно пильнувати за станом орхідеї. Звичайно, влітку рослини просихають швидше, ніж взимку, тому і поливати їх слід частіше, бажано робити це вранці. Температура води повинна бути на 2—3°C вища за кімнатну. Увечері поливати небажано (особливо взимку) — крапельки води, що випадково опинилися в пазусі листка, можуть спричинити загнивання рослини. Орхідеї дуже чутливі до таких явищ. У літературі наводять навіть такі випадки: кілька холодних крапель конденсату, що потрапили увечері в точку росту, буквально на очах, за два дні повністю знищували здорові рослини. Особливо це небезпечно взимку. Поливати бажано м'якою водою.

Більшість орхідей — епіфіти, тобто рослини, які мешкають на стовбурах дерев. Там вони чіпляються коренями за кору і таким чином закріплюються. Вологу беруть з повітря завдяки специфічній будові коренів та з дощами. Поживні речовини вони також отримують з дощовою водою. Зрозуміло, що концентрація поживних речовин у них набагато менша, ніж у ґрунтовому розчині. Тому орхідеї дуже хворобливо переносять передозування добрив. Підживлювати їх необхідно тільки під час інтенсивного росту, концентраціями у 5—6 разів нижчими, ніж звичайні.

Повітря

Особливо наголошуємо — орхідеї не витримують спертого вологого повітря. І тут постає дилема: як одночасно зберегти вологість і не допустити псування повітря? Це доволі тонка межа. І постійно треба на ній балансувати. Провітрювати радимо зранку. Відкривайте тепличку на 20—30 хвилин. Цього в холодну пору року цілком достатньо. Влітку треба провітрювати частіше, але пильнуйте, щоб сухе повітря від батарей центрального опалення не зашкодило рослині. Орхідеї дуже добре почувають себе у компанії з різними видами папоротей. Якщо папороть невеличкого розміру, вона може рости разом з орхідеєю. Крім того, що спільне проживання корисне для орхідей (вони краще себе почувають, швидше ростуть), є ще один позитивний момент — горщики з такими композиціями мають набагато естетичніший вигляд.

Р.В. Іванніков

Журнал

Виноград Вино

Про журнал "Виноград. Вино" розповісти у невеликій інформації дуже непросто. Був час, коли запити читачів про виноградарство, виноробство не вміщувалися у рамки одного з розділів журналу "Дім, сад, город". Тож "Виноград. Вино" за сім років виріс з додатку до журналу "Дім, сад, город" у повноцінне видання зі своїм колом зацікавлених читачів та авторів — компетентних фахівців виноградарської справи. Власне, наш журнал — єдиний в Україні часопис, розрахований на любителів, що вирощують різні сорти сонячної ягоди на присадибних ділянках.

Та й сказати, що тільки на присадибних ділянках, було б не зовсім точно. Адже нині селяни мають гектари власної землі. І багато з них розмірковують, яку культуру найвигідніше на ній вирощувати. А дехто вже заклав власний виноградник і має з нього чималий прибуток. На сторінках журналу "Виноград. Вино" пенсіонер О.Данько з Полтавської області ділиться досвідом, можна сказати, фермерського виноградарства.

Редакція журналу "Виноград. Вино" щороку готує тематичні випуски, присвячені проблемам виноградарства й виноробства. Вони користуються неабиякою популярністю. Тож і нинішнього року намагаємося не розчарувати наших передплатників. Плануємо видати брошури "Образцовый виноградник. Вип. 2" Г. І. Кобзаря, "Кращі сорти винограду", черговий випуск "Вино з власного підвалу".

На жаль, наш часопис не найдешевший. Проте всі ми живемо в ринкових умовах і вважаємо, що кожен має турбуватися сам про свої інтереси. Якщо вам потрібен журнал "Виноград. Вино" для того, щоб успішніше розвивати свою справу, мати домашній виноградник і чудове вино у власному підвалі — заощаджуйте кошти на передплату! Поради вчених і досвідчених виноградарів допоможуть вам у веденні господарства, збагаченні новими знаннями й секретами. А це дасть змогу виростити здорові саджанці кращих сортів, реалізувати на ринку садивний матеріал та ягоди. То ж матимете і прибуток, і добру славу вмілого виноградаря!

Є у нас чимало проблем, не все вдається так, як хотілося б, але ми прагнемо до досконалості. І дуже вдячні передплатникам, які нас підтримують добрим словом, як, скажімо, читач із Кіровоградщини, котрий переконаний: саме завдяки "Винограду. Вину" стали більше вирощувати сонцедайних грон у їхньому районі!

То ж зростають виноградники на українській землі і грає у келихах щастя іскристе вино!

Віра Циба,
головний редактор журналу
"Виноград. Вино"

Виноград на альтанці

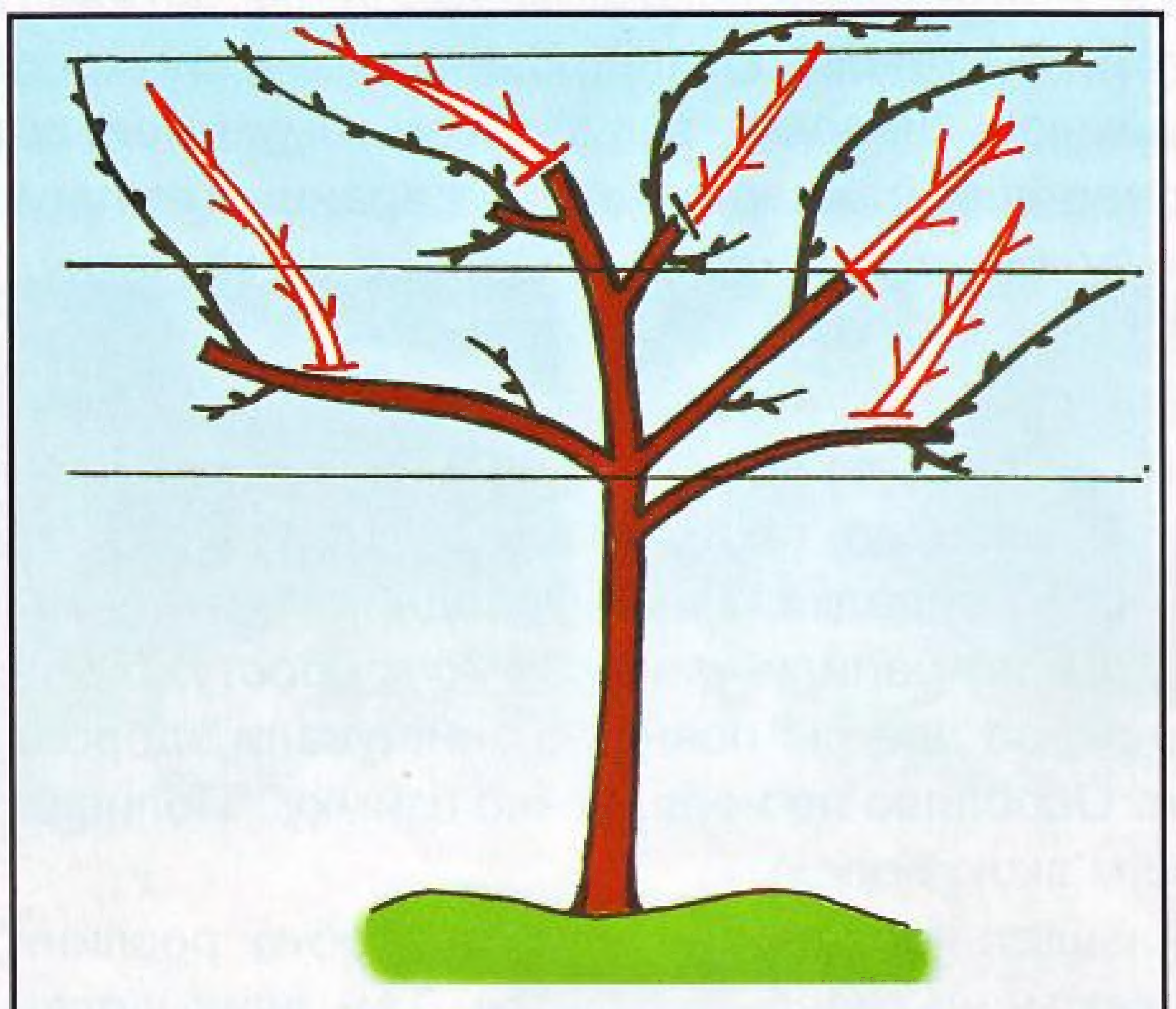
Як приємно відпочити у спеку в затишній альтанці, під навісом чи аркою, де повітря збагачене киснем, прохолодно і гарно, а зверху звисають привабливі виноградні грона, що милують око господарів і гостей. Ось чому неабияке значення має декоративність грон, листків і колір ягід винограду. І це слід враховувати, підбираючи сорти для озеленення садиби. Окрім цього, слід віддавати перевагу сильнорослим сортам, які забезпечуватимуть могутні багаторукавні формування.

Щодо вибору формування кущів для вирощування на альтанках, арках тощо, то це — справжнє мистецтво, і тут господарі можуть проявити велику фантазію та вигадливість. Від себе ж додам, що озеленення присадибної ділянки — надзвичайно цікава творча праця. Але я хочу зупинитися детальніше на секретах догляду за виноградними кущами. Сподіваюся, що вони стануть у пригоді читачам журналу.

Дещо про особливості обрізування

Виноградний кущ потребує щорічного обрізування надземної частини. За допомогою обрізування створюють те чи інше формування куща, видаляють відмерлі пагони, регулюють навантаження куща здоровими вічками, а на другому етапі обламуванням зелених пагонів регулюють навантаження плодоносними пагонами й урожаєм.

Якщо кущ не обрізати або зробити це, не дотримуючись певних правил, то можна його перевантажити. Коли ж залишити значно більшу кількість вічок на такому кущі, то розвинеться більше пагонів, занадто багато грон, які через недостатнє живлення будуть дрібними, зрідженими, а іноді можуть навіть змінити форму. Ягоди також дрібнішатимуть, їхнє забарвлення стане ненормальним, вони нерівномірно достигатимуть, повільно накопичуватиметься в них цукор і вони міститимуть надмірну кількість кислоти, а за менш сприятливих погодних умов можуть узагалі не достигнути.

Обрізування виноградного куща: *червоним кольором позначені слаборозвинуті пагони, які видаляють; синім — плодові ланки з добре розвинутих пагонів, які залишають на кущі.*

З отриманого з таких кущів урожаю буде складно приготувати якісне вино, а інколи й просто неможливо.

Пагони на перевантажених кущах виростають невеликими — до 30—50 см, тонкими і слабо визрівають, що призводить до вимерзання вічок навіть за помірно холодних зим.

Багато аматорів під час обрізування кущів на альтанках, арках, а також за пристінного вирощування винограду прагнуть, щоб кущ заповнив якомога більше вільного простору навколо себе і залишають майже всі пагони, які виросли на ньому. початківці обрізують на 20—25 вічок, але в той же час залишають велику кількість 2—3-вічкових сучків.

Отож, добре розвинутий кущ винограду повинен мати до осені визрілі пагони завдовжки 80— 100 см і завтовшки від 5 мм, але не більше 12 мм, інакше вони будуть жируючими, що свідчитиме про недовантаження куща. Ось такі середньорозвинуті пагони здебільшого й необхідно залишати під час обрізування. Обрізують їх у тій частині, де вони починають різко потоншуватися. При цьому на пагоні залишатиметься 8—12 вічок, центральні бруньки яких найкраще сформовані. Вони несуть у собі найдиференційованіші зачатки суцвіть.

Біля основи цих пагонів необхідно залишати коротко обрізаний, на 2—3 вічка, сучок заміщення. Таким чином буде створена плодова ланка.

Слаборозвинуті однорічні пагони, розташовані біля плодової ланки, потрібно повністю видаляти. Нерідко виноградарі-початківці припускаються помилки, залишаючи 4—6 сучків з 2—3 вічками, які іноді дають пагони із слаборозвинутими суцвіттями, а згодом і дрібні грона.

Слід зазначити, що шкідливий вплив перевантаження кущів можна також частково знизити, поліпшуючи загальний рівень агротехніки: поливи, внесення добрив тощо. Але, безумовно, найкраще регулювати навантаження ще під час обрізування.

Другий етап обрізування

Цей етап полягає в обламуванні зелених пагонів, завдяки чому можна відрегулювати перевантаження куща. Під час обрізування зазвичай залишають на кущі на 25—30% вічок більше, ніж загальноприйнято. Це роблять для того, щоб гарантувати правильне навантаження куща врожаєм, але за таких умов необхідним агрозаходом є зелене обламування пагонів. Виконують його, коли зелені пагони досягнуть довжини близько 10—15 см, тобто на них буде вже добре видно суцвіття, а відтак можна легко визначити плодоносні й безплідні пагони.

У першу чергу видаляють (виламують біля основи) двійники й трійники, тобто коли з одного вічка розвивається не один, а два—три зелених пагони. З них залишають тільки один — найрозвинутіший, з повноцінними суцвіттями. Потім видаляють безплідні пагони, що не мають суцвіть (на сучках заміщення безплідні пагони не виламують, вони необхідні для формування плодової ланки в наступному році).

Після видалення безплідних пагонів можна оглянути й обрізати окремі плодоносні пагони, якщо вони відстають у рості, а їхні міжвузля надто вкорочені, тобто вони мають неестетичний вигляд. З таких пагонів користі вже не буде і грона на них утворяться невиповнені. Отож, краще їх відразу видалити, щоб поживні речовини витрачалися лише на розвиток повноцінних пагонів і грон.

Якщо кущ був перевантажений

Як уже зазначалося вище, дехто з аматорів захоплюється перевантаженням кущів. А що робити, коли кущ був перевантажений протягом кількох років і на ньому здебільшого скелетна багаторічна деревина, що несе на собі слаборозвинуті тонкі пагони (по 10—30 см)? У цьому випадку потрібно видалити 25—30% багаторічних частин куща. Видаляють ті з них, які майже не мають навіть слаборозвинутих пагонів. На багаторічних рукавах на кінцях залишають по 2—3 сучки з 2—3 вічками. Таким чином знижують навантаження на кущ пагонами та врожаєм і за період вегетації створюють сприятливі умови для розвитку рослини. Кущ дає добрий приріст нових пагонів, з яких наступного року формуються плодові ланки з найрозвинутіших і найбільш плодоносних однорічних пагонів. У подальшому обрізуванням щороку підтримують таке навантаження кущів, що забезпечує отримання високоякісного врожаю винограду і добрий приріст та визрівання однорічних пагонів.

До мене іноді звертаються аматори з проханням порекомендувати, яке саме навантаження дати на кущ. Але не оглянувши його на власні очі, це зробити дуже складно або ж узагалі практично неможливо. Саме за станом однорічного приросту визначають, чи відповідає навантаження на кущ його силі росту, чи не перевантажений він або навпаки. Орієнтуватися раджу за такою ознакою: 50 % пагонів повинні бути добре розвинутими і мати приріст не менше 80—100 см, а окремі — й більше.

Не слід забувати про підживлення і водопостачання

Будь-яка рослина, що росте на вашій ділянці, потребує доброго підживлення та водопостачання. Виноград тут не є винятком. І якщо ми, крім естетичної насолоди від озеленення альтанки, навісу тощо, прагнемо отримувати ще й смачні соняні грона, то необхідно правильно і вчасно вносити добрива, що є основним резервом підвищення врожайності.

У багатьох випадках кущі для вирощування на альтанках, біля стін будинків, інших споруд доводиться висаджувати на заасфальтованій території і тоді, здавалося б, немає можливості полити і підживити рослини поживними речовинами. Але така думка хибна. У пригоді може стати звичайнісінький лом. На відстані близько 1 м від штамба (наскільки дозволяє місце) пробивають ломом отвір-свердловину на глибину 60— 70 см і заливають туди розчин мінеральних добрив, додаючи на 10 л води по 20—25 г азотного, фосфорного й калійного добрив, що є основними елементами життєдіяльності виноградних рослин.

Біля куща краще зробити 5—6 таких отворів і по кілька разів через певний час заливати туди поживні розчини, потім отвори закривають тампонами з ганчір'я.

Підживлюють рослини вперше за тиждень до цвітіння, коли вони витрачають багато поживних речовин на формування квіток, вдруге — через 10—15 днів після цього і втретє — перед достиганням ягід, але останнього разу азотні добрива не вносять, інакше достигання врожаю може уповільнитися, ягоди стануть великими, але водянистими.

Можна приготувати живильний розчин з перегною (великої рогатої худоби) і води, узявши їх порівну. Настоюють його 15—20 днів, ретельно перемішуючи щодня або через день. Відстояний чистий розчин переливають у велику ємкість, розводять у 20 разів і підживлюють рослини. На думку багатьох досвідчених виноградарів, це найкраща живильна суміш, що містить усі необхідні речовини, мікроелементи і корисні бактерії, які також вносяться в ґрунт і допомагають перетворити важкодоступні поживні речовини на легкодоступні.

Для підживлення можна використовувати курячий послід, але тоді настій розводять водою у 30 разів, щоб не допустити опіків коренів та інших частин рослини.

Насамкінець хочу сказати про таке. Щоб ласувати екологічно чистими ягодами, по можливості слід уникати обприскування виноградних кущів отрутохімікатами. Тому для вирощування кущів на альтанках, навісах, для пристінної культури підбирають такі сорти, які не потребують захисту і мають групову стійкість до хвороб і шкідників, високу морозостійкість. Отож, раджу заздалегідь подбати про те, щоб якомога більше дізнатися про сорт, який вирішили посадити. Лише тоді він порадує вас і затишком у спеку, і смачними, привабливими на вигляд гронами і ягодами.

М.Я.Борисовський,
канд. с.-г. наук, м. Одеса

З журналу "Виноград Вино"

Журнал “Наш Дім” –невичерпна скарбниця для тих, хто облаштовує або будує оселю

ЛИШЕ В 2003 РОЦІ

Чому дедалі більше сімей цікавляться журналом “Наш дім”?

Тому що:

1. Багато сімей прагнуть здійснити свою заповітну мрію – мати власний дім. А саме в цьому журналі даються поради щодо будівництва і облаштування омріяної власної оселі. Так, тільки в 2001 році у журналі представлено понад 30 проектів котеджів для приватних забудовників, у 2002 році — ще близько 40. Стільки ж у 2003-му. Цю традицію продовжимо і в 2004 році.

2. У журналі є рубрики “Поради господині”, “Поради господарю”. Даються також поради для дітей. Отже, ми – для ділової сім'ї.

3. Наші рекомендації щодо облаштування житла мають практичний характер. Запропоноване легко повторити в домашніх умовах. Ми також постійно подаємо цінні відомості про будівництво та облаштування житла за кордоном.

4. У журналі беруть участь дописувачі з усіх куточків України. Часто пишуть сім'ями. За це ще й гонорар отримують.

5. Вартість передплати у 2004 році на рік становить лише **15 грн. 36 коп.**

Передплатний індекс **74453**. Вигідно передплатити комплект журналів “Дім, сад, город” (присадибне і дачне господарство) і “Наш дім”. Передплатний індекс **21871.**

ВИРІШУЙТЕ НА СВОЮ КОРИСТЬ!
Адже найцінніше, що потрібно для будівництва і облаштування Вашого Дому – це інформація!
Її Ви знайдете, за словами читачів, у “Нашому домі”. Знаходьте там, де інші не бачать!

Шановні пані і панове!

Журнал "Наш дім" — видання для тих, хто проектує і будує приватні будинки, котеджі, дачні будівлі, а також облаштовує їх (басейни, каміни, печі, сауни, бані, альтанки, меблі, утеплення домівок, дизайн кімнат, ландшафтний дизайн тощо) — пропонує Вам співробітництво в напрямку розміщення:

- фахової статті;
- рекламної статті;
- реклами.

Вважаємо, що розміщення у журналі, наприклад, рекламної статті буде коштувати Вам значно дешевше, ніж виготовлення , скажімо, буклетів. Адже Ви не витрачатимете кошти на розповсюдження своєї ж інформації. Крім того, тираж журналу значно вищий, за тираж буклетів.

"Наш дім " — найтиражніше видання серед журналів такого типу, його передплачують і продають у всіх регіонах України. З нами співпрацюють багато будівельних підприємств, а також приватні забудовники. Звичайно, журнал внесений до каталогу видань України на 2004 рік. Передплатний індекс **74453.** Посередникам, які організували рекламу, ми виплачуємо до 15% вартості реклами (рекламної статті).

Не виключається Ваша участь у виданні журналу.

Кольорова сторінка реклами коштує 4 тис., а чорно-біла — 3,2 тис. грн. Можливі значні знижки.

Без сумніву, постійна Ваша рубрика у журналі "Наш дім" підвищить імідж Вашої організації, а також достаток Вашої сім'ї.

Знаходьте там, де інші не бачать!

Будемо раді співпраці з Вами!
Тел./факс (044)477-73-01.
Email:saratovski@ukr.net
Успіхів Вам у роботі!

ШАНОВНІ ДРУЗІ, БЕЗУМОВНО Ж, ВИ ХОЧЕТЕ БУТИ ЗДОРОВИМИ?

Це свята правда, яка не викликає ніяких заперечень. Але як сьогодні не втратити, зберегти й поліпшити своє здоров'я? Відповідей на це запитання багато, але є одна й перевірена життєвою практикою: це — знання! Ми мусимо досконало знати свій організм і як з ним поводитися. Так, так — саме як з ним поводитися.

І тут нам допоможе спеціальна медична література. Такою літературою є і журнал "Будьмо здорові". З ваших листів, телефонних дзвінків до редакції, безпосередніх спілкувань у самій редакції ми знаємо, шановні наші читачі, що цей журнал став для вас практичним медичним порадником і багатьом допоміг зберегти, не втратити, поліпшити здоров'я, а багатьом і вилікуватися від тої чи тої недуги.

Отже, як бачимо, журнал "Будьмо здорові" потрібен багатьом із нас, та що й казати, такий медичний порадник потрібен кожній родині, бо матеріали, що в ньому друкуються, не застаріють допоки живе людина. А, значить, він може бути потрібен сьогодні вам, а завтра вашим дітям і внукам та правнукам, а з часом скластися у своєрідну медичну енциклопедію — порадницю на тривалі роки. А щоб мати таку порадницю, ну звичайно, потрібно передплатити журнал "Будьмо здорові" й на наступний рік. А передплата вже триває. Звичайно, тут є проблема — фінансові статки, але що може бути для нас з вами дорожче за здоров'я? Бо коли немає здоров'я, то ніщо нам не миле в цьому світі. Тож до зустрічі в наступному році! І будемо здорові!

З щирою повагою до вас, шановні наші читачі, редактор журналу Іван Куштенко

Ритми, що зумовлюють життя

Хронобіологія виявила, що ритм нашого життя — циклічний. Тричі на добу настають припливи й відпливи наших фізичних сил, принаймні стільки ж разів змінюється і наш настрій.

Згідно з цим, наприклад, водіям не рекомендується перебувати за кермом з другої до четвертої години ночі, навіть за умови, якщо перед цим вони добре відпочили. Загальноприйнятим вважається, що дві години ночі — то сліпий час, коли працездатність людини — на нулі.

Циклічні повторення, чи добові ритми певних біологічних явищ, фізіологічних процесів закладені в сонячні добові ритми (двадцятичотиригодинні) і місячні, або припливні, добові ритми (24,8 години). Добові ритми, що характеризують спосіб життя мешканців Землі — один з найчіткіших біоритмів. Добові ритми складаються з реакцій організму на добові зміни зовнішніх умов і спонтанних фізіологічних ритмів. Під впливом постійних умов спонтанні добові ритми можуть змінювати свій період, перетворюватись в циркадні ритми, виявлені на рівні окремих клітин. У людини відзначено кілька десятків фізіологічних функцій, які залежать від добових ритмів. Практичного значення набувають добові зміни, які пов'язані з чутливістю тварин і рослин, як і людей, до хімічних та фізичних подразнень ліками, отрутами, радіацією.

Місячні біоритми надзвичайно важливі для будь-якого живого організму. На думку вчених, навіть звичайний добовий ритм людини дотримується не так сонячного, як місячного графіка, ритмочас якого відповідає місячній добі. Головними місячними ритмами, які відчутно впливають на людські біоритми, вважаються три дні повного Місяця і три дні нового Місяця. Місяць уповні збудливо діє на нашу психіку — ми помітно напружені, відчуваємо приплив сил, охоплені спрагою діяльності. Гостріше відчувають Місяць уповні жінки. Будь-які застільні церемонії із спиртним здатні в цей період дати неприємні наслідки. Рекомендується усі нововведення в житті (влаштування на роботу, початок будівництва й ремонту, підписання важливих документів тощо) починати з першого тижня.

Аналогічні прояви біоритмів у їхньому сумарному вигляді проектуються відповідно, крім доби, на тиждень, на

місяць, на квартал і мають сезонний характер. Порушення природного ритму навколишнього середовища спричиняє дисхронізацію добових ритмів, а також і сезонних. Це викликає зміну реакцій організму, порушення захисних чинників, зниження імунітету. Тобто з сезонністю проявляються й хвороби. Як кажуть, всьому свій час.

Наші серця пульсують синхронно з ритмом пульсацій, джерелом яких є галактична Крабоподібна туманність, а інші спонтанні добові й сезонні ритми решти живих організмів залежать від своїх (ще не розпізнаних на сьогодні) пульсарів, від чого до певної міри також залежить наша захворюваність.

Як лікувати грип

До захворювань, що носять сезонний характер і проявляються в холодну пору року, можна віднести грип. Це — гостре інфекційне захворювання, яке передається крапельним шляхом через повітря. Воно характерне численними проявами інтоксикації, можливістю швидкого й широкого поширення аж до епідемій та ускладненнями, що не байдужі для нашого організму.

Вірус грипу, проникнувши в організм, закріплюється в епітеліальних клітинах слизової оболонки верхніх дихальних шляхів, де інтенсивно розмножується. Ушкоджений епітелій втрачає захисну дію і являє собою благотворне середовище для нападу з подальшим розмноженням вторинної бактеріальної флори. Остання є причиною різноманітних ускладнень грипу.

Медицина профілактики грипу і всіляких його ускладнень рекомендує

постійне загартовування організму, систематичні заняття спортом, дотримання гігієни тіла, санпросвітницьку роботу серед населення. В цей час радять регулярно споживати часник, цибулю, хрін, багаті на фітонциди і здатні зміцнювати наші імунні захисні сили. Вони діють і як чудові методи загальної дезінфекції (фітоароматерапія). Крім того, організм у цей період потребує постійного вживання вітаміну С, відмови від паління цигарок. Адже відомо, що кожна цигарка "переводить в дим" близько 2,5 мг вітаміну С, що еквівалентне його кількості в апельсині. Доведено, що у крові курців надто низький вміст вітаміну С, що є однією з причин виникнення ускладнень грипу: бронхітів, трахеїтів, гайморитів та й зараження самим грипом. У курця в крові менше каротину і вітаміну Е, тобто антиоксидантів (отож ті, хто палить, і ті, хто часто вдихає їхній цигарковий дим, мусять задуматися над тим, щоб збільшити в своєму раціоні вміст вітаміну С, бета-каротину й вітаміну Е). До речі, 1 мл випитого алкоголю також виводить з організму людини всю наявну кількість вітаміну С... Ось ті найперші чинники, які руйнують наші природні бар'єри і знижують потуги протидії нашої імунної системи.

Щоб запобігти епідемії грипу, хворий підлягає обов'язковій ізоляції. Приміщення, де перебував хворий, добре провітрюють, підлогу миють гарячою водою з 2%-ним розчином хлорного вапна. Нерідко, аби запобігти епідемії грипу роблять щеплення антигрипозною вакциною, дають інтерферон тощо.

У разі захворювання на грип обов'язково лікування проводити в ліжку і ні в якому разі не переносити хворобу на ногах, що небезпечно для життя.

Щоб запобігти грипу, вдаються до точкотерапії, тобто на певні точки ставлять перцевий пластир, чи вдаються до акуметалотерапії. Можна також використати арсенал фітоінформотерапевтичних засобів.

Коли люди частіше хворіють на грип, є дуже багато засобів, щоб уникнути цієї неприємності. Добре зранку пожувати листочок евкаліпта чи лавра благородного, а на ніч з профілактичною метою добре всією родиною прополоскати ковтяниці свіжим соком сирого червоного буряка (на склянку соку можна додати одну чайну ложку столового оцту).

У передзим'ї від грипу дивовижним лікувальним народним засобом вважається медово-часникова кашка: очищений часник вичавлюють крізь часничницю чи натирають на тертушці, змішують з медом (ліпше липовим) у співвідношенні 1:1. Вживають перед сном усередину по 1 столовій ложці, запиваючи водою.

До речі, запах часнику зникне, якщо пожувати трохи петрушки чи кавове зернятко або шматочок аїру, запити півсклянкою молока чи розлузати жменю трохи підсмаженого насіння.

Ще один не менш ефективний засіб проти грипу — смородина, ягоди якої (варені, сушені чи протерті з цукром) розмішують з гарячою водою і п'ють побільше.

500 г очищеної цибулі покришити й змішати з 50 г меду й 40 г цукру. Варити на водяній бані в 1 л води протягом трьох годин. Після охолодження вживають по 4—6 ложок щодня від простуди, сильного кашлю.

Крім того, рекомендуються також рослини, якими користуються фітоінформоцілителі: цвіт акації білої, алое, багно, бузина чорна (цвіт і ягоди), біота, верба біла, евкаліпт.

Настій квіток акації білої (1 столова ложка сировини на 300 мл окропу, настояти 2 години) — по півсклянки тричі на добу до їди. До речі, цей засіб володіє вираженою гіпоазотемічною дією.

Соку алое по 1 чайній ложці перед їдою (протипоказання — виразкова хвороба шлунка й дванадцятипалої кишки) також рекомендується, крім усього, за відсутності апетиту, при колітах, ентероколітах, гастритах протягом двох тижнів з тижневою перервою, після чого курс лікування можна повторити.

Верба біла є також могутнім засобом як профілактика грипу, так і лікування його ускладнень. У ній виявлено саліцилову кислоту, завдяки чому це дивовижний засіб і при головному болю, невралгіях, неврозах, простудних хворобах, малярії, подагрі, жовтянки і хворобах селезінки, за токсичних станів, у разі запалення сечовивідних шляхів тощо.

Відвар кори верби (15 г на 200 мл окропу кип'ятити 10 хв, настоювати до охолодження) п'ють по столовій ложці тричі на добу.

Також чудово себе зарекомендувала вільха, шишки якої збирають у січні. Настій шишок використовують при ослабленні організму, шлунково-кишкових хворобах, дизентерії, виразці шлунка, ревматичному ураженні суглобів, фіброміомах, а також при простудних захворюваннях, коли застосовується й листя.

У пригоді в цей час можуть стати: калина, каштан, королиця, волошка синя, горіх волоський, лавр благородний (листя), оман високий, омела біла, первоцвіт, повитиця, розмарин, ряска мала, щавель кислий.

Від грипу, що супроводжується головними болями, можна вдатися до лікування за допомогою такого методу: необхідно взяти в рівних дозах трави буквиці, ромашки аптечної, шавлії, одну столову ложку суміші настояти півгодини в 0,5 л окропу, процідженим пити на ніч гарячим по 2—3 чашки з медом.

Відомо, що в перші дні хвороби не рекомендується боротися з високою температурою, адже в таких умовах кожен організм здатний продукувати свій, власний, інтерферон. Одначе, в пізніші строки перебігу захворювання за наявності головного болю і високої температури, до щойно згаданої суміші можна додавати ще й по рівній дозі м'яти та квіток бузини чорної.

Від сильного кашлю також допоможе чай з листків підбілу (мати-й-мачухи). Відвар не потребує ніякої пропорції, головне, щоб він був насиченим та приємним на смак. Його п'ють, коли забажається, замість чаю, кави, компоту...

З дивовижних методів профілактики грипу й лікування нежитю нерідко можна натрапити й на такий. В польових умовах під руками може бути мило. Вмиваючись, ретельно змащують милом носову порожнину й прополіскують. Робиться це кількаразово на день — і хвороба зникне або ж переноситимете її без ускладнень.

Для лікування нежитю, навіть хронічного, застосовують промивання носової порожнини збродженим соком червоного буряка.

За гострого сухого бронхіту, трахеобронхіту та хронічного бронхіту, як ускладненнях грипу, рекомендуються: підбіл, подорожник великий, хвощ польовий і первоцвіт у співвідношеннях 1:2:3:4; одну столову ложку такої суміші настоюють 40 хв. в 1 склянці окропу, випивають теплим протягом дня.

А багно, підбіл, фіалка триколірна, ромашка аптечна, нагідки, солодка гола, оман високий, аніс звичайний і подорожник великий, взяті порівну (приготування й застосування, як і попереднього засобу), використовуються при ускладненнях таких, як астмоїдний бронхіт і бронхіальна астма (ядуха).

Сосна звичайна (бруньки), подорожник великий, підбіл, ягоди калини, кора каштана (для чоловіків), а корінь малини (для жінок) — вживають при явищах коклюшу, бронхіальної астми з інфекційним ураженням бронхів.

Д.Шупта,
хірург, фітотерапевт

ОДЯГ НАШИХ ПРЕДКІВ

Костюм — частка народної душі. Важливе історичне та художнє значення українського народного костюма безумовне. Від глибокої давнини і весь час свого існування він задовольняв не лише матеріальні, а й духовні потреби людини, виконуючи необхідні побутові, соціальні, обрядові функції.

Знання історії українського костюма конче необхідні для професійної освіти істориків, художників, етнографів, мистецтвознавців — взагалі для естетичного виховання підростаючого покоління, прищеплення йому любові до рідної культури, її неперевершених цінностей.

Нині силами ентузіастів відроджується українське козацтво, для якого розробляється уніформа з військовою атрибутикою на зразок вбрання українських козаків. Але мало хто знає, як одягалися козаки та, взагалі, наші предки в той козацький період. Спробуймо й ми повернутися в козацьку минувшину та побачити одяг предків очима сучасників того періоду.

Шведський посол Я. Пльдсбрандг (1629—1679) у листі до гетьмана Б. Хмельницького пише про одяг українців-козаків, що носять вони "довгі кожухи без покриття та з великим ззаду коміром із чорного смушку. Одягу з сукна на них не видно. Вони мають шаблю, прив'язану до боку простим ременем; рушницю з ременем через плече; пістоль у руці і нагайку, щоб підганяти нею коня. Деякі носять і сагайдак, і лук. Над стрілами в сагайдаку звисає червоне полотно, яким вони їх прикривають, щоб не повипадали. Деякі мають шолом (Casket), який насувають на голову під час бою, а взагалі вони носять його при боці, пристромленим коло сагайдака. На голові, до чола обстрижені, мають оселедці, носять довгі вуса й виглядають дуже суворо..."

Ульріх Ведрум, мандруючи по Україні у 1670—1672 рр., пише: "На Русі носять мужчини і жінки селяни гніду опанчу з сукна, яке самі виробляють. Шляхта і купці носять блакитну опанчу. Селяни-козаки носять влітку опанчу з білого сукна, взимку — з баранячих кожушин, котрі сягають від шиї аж до ніг, вишивані на плечах узорами червоними, жовтими, гнідими та іншими кольоровими шкірками, виглядають дуже добре. Та опанча називається на їх мові кожухом. Взимку такий кожух є цілим вбранням козаків. Влітку ходять лише в сорочці; у селянок сорочки з грубого полотна, у міщанок і заможніших дівчат з гаптованої китайки, при чому всі форми тіла видно так добре, як би ходили голими. Горішня частина таких сорочок коло шиї і паса стягнена у збори, як плащ, і чепурно облямована різнокольоровою бавовною. Притому вони підперезані понад бедрами червоним, жовтим, зеленим чи іншого кольору паском і виглядають так цілком не зле. Щодо оздоби голови, то вона визначається великою зграбністю. Оздоблюють її влітку свіжими квітами і зеленими вінцями, взимку мусять їх заступати восковими вінцями. Уживають також перстнів на пальцях, і дуже великих кульчиків у вухах і намиста з кришталю, скла, міді, мосяжу, згідно з фантазією та засобами. Волосся розділяють вздовж посеред голови дуже зручно і старанно на обидві сторони, а коли так гладко спадає з обох боків, сплітають його збоку у дві малі коси, перетягують їх під вухами до плечей. З тих двох бічних кіс, разом з грубою косою на плечах, творять ззаду голови кружок, на якому навіть найбідніші дівчата уміщують вінець зелений або з квітів. На селі взимку та влітку мужчини і жінки носять чоботи, а міщанки носять також черевики..."

Українська козацька старшина, що прийшла до влади в ході Визвольної війни 1648—1654 рр., безмежно багата, гонориста, мала можливість купувати дорогі шовкові, оксамитові і парчеві тканини для одягу. Їх представники наслідува-

ли іноземні зразки і носили одяг, у якому самобутні українські елементи поєднувалися з польсько-литовськими та угорськими. Ось відома всім селянська свита — розстібне вбрання, майже прямого крою, оскільки її спинка тільки трохи звужена до талії. З боків спинки, починаючи від талії, при бажанні підкреслити її, можна вставити трикутні клини — "вуси". Свита без коміра, з трохи звуженими рукавами, підперезана поясом. А хіба не схожий на свиту жупан — на Лівобережній Україні одяг виключно старшинський. "Обіцяв пан жупан, та слово його тепле", — прислів'я про омріяну селянином одежу. Придивившись, можна знайти відмінності між свитою і жупаном. На жупані підріз спинки біля талії зроблено довший, поміж передом і спинкою вставлено прямокутні, укладені дрібними складочками клини "ряси". Пола на полу не заходить, застебнутий на густо посаджені ґудзики та "духові" петельки, підперезаний поясом. Та не з сірого і навіть не з білого домотканого сукна пошитий жупан, а з дорогого тонкого синього, червоного, бурякового, блакитного, зеленого, оздоблений вишивкою і шнуром.

Каптан — варіант свити, пошитий з дорогого сукна, дуже приталений, з багатьма ґудзиками на грудях і з обшлагами на рукавах. Стоячий комір і обшлаги мають інший, ніж сам каптан, колір. У передніх пілках — дві вертикально прорізані кишені. Поверх каптана або жупана одягався кунтуш або делія. Кунтуш мало чим відрізнявся від жупана. Тільки вільніший і має одну дуже цікаву особливість крою — довгі, досить широкі рукава з розрізами в центрі проти ліктів, у які просовували руки. Внизу рукава кунтуша або мають розріз, або хутряні обшлаги.

Міщанка *Панич*

Зустрічаються і кунтуші з розрізами від самої пройми або й по всій довжині рукава. У теплу погоду одягали легкий кунтуш, у холодну — підбитий дорогими хутрами. У запорізьких козаків кунтуш був відомий під назвою «черкески».

Делія, як і кунтуш, — додатковий вид одягу, тобто одягалася поверх жупана або каптана. Від кунтуша її різнить дуже широкий відкладний комір, іноді з хутра, і відкидні рукави, часом фальшиві, у вигляді вузьких смуг, що спадають за спиною.

Чоловіки носили широченні шаровари, які прийшли на зміну вузьким порткам десь у XVI столітті. Ширина колош — понад 40 см. З'єднані вони широкою і низькою матнею, яка сягає майже землі. Згадаймо козака з вірша Т.Шевченка «Чернець»:

Київське панство. Друга пол. XVIII ст.

В червоних штанях оксамитних
Матнею вулицю мете,
Іде козак.

Або народну пісню: "А у мене шаровари сліди замітають". Особливо довгою була матня у запорозьких козаків. Густо призбирані біля талії шаровари трималися на очкурі, мали глибокі бокові кишені. Шили їх з шовку і сукна синього, чорного, червоного кольорів. Носили, заправивши в чоботи, а на Запоріжжі підв'язували шнурками поверх чобіт і робили дуже низький напуск. Чоботи — м'які, кольорові з сап'яну чи шкіри — мали металеві підківки.

Завершує вбрання дорога шапка польського типу з лисячого, видрячого, соболиного хутра або смушку. Специфічним варіантом смушкової шапки є, так званий, шличок — зрізаної конічної форми з суконним конічним мішечком замість денця, який звисав з лівого боку і кріпився до наголовка гапличком.

Молоді жінки у XVI—XVII ст. вдягали спідниці з дорогих парчевих тканин. Спереду спідниці прикриті

Міщанин *Селянка*

такими ж дорогими запасками, а груди облягають оксамитні різнокольорові безрукавки "шнуровки".

На голові — гаптовані, з оксамитними облягаючими крисами шапочки "кораблики". Деякі панночки до кораблика прикріплювали різнокольорові стрічки, які звисали уздовж спини.

Жінки носили також капоти, схожі за обрисом на свити, але з низьким вирізом на грудях, шалевими комірами і обшлагами-розтрубами на рукавах. Шилися вони з кольорового сукна, шовку, оксамиту, парчі. Комір і обшлаги — з іншого матеріалу або облямовані хутром. На ноги взували черевички з сукна, атласу, штофу, гаптовані або оздоблені срібним чи золотим галуном. Закаблуки високі, обтягнуті білою шкірою, носи загнуті вгору.

Відомий дослідник-етнограф Павло Алспський, подорожуючи по Україні, зауважував, що жінки на Київщині одягнуті в дуже гарне вбрання, що вони зайняті своїми справами, і ніхто не накидає на них нахабним оком. "Дочки київських вельмож носять на голові кружальця, щось, наче перстень, із гарного оксамиту, гаптоване золотом, прикрашене перлами та самоцвітами, щось, мов корона, вартості більш 200 золотих. Дочки бідних роблять собі вінки з різних менших квіток".

В козацькому одязі присутні елементи, запозичені з польського, татарського, турецького, черкеського вбрання. В описі костюма запорозьких козаків, складеному за колекцією Д.Яворницького, наголошено, що він не був вільним від багатьох іноземних запозичень, проте мав стійку етнічну основу, що й зробило його одним із найяскравіших виявів національної самобутності.

Леонід Тищенко, *краєзнавець, м. Прилуки*

Леонід Карпилянський, *директор Прилуцького краєзнавчого музею*

Науково-популярний журнал

"Туризм сільський зелений"

ознайомлює з сільським туризмом різних регіонів України, розповідає про нові маршрути зеленого туризму, культуру, традиції та ремесла на селі, представляє гостинних господарів, надає консультації для тих, хто пропонуватиме сільську гостинність з використанням майна особистого селянського господарства, акцентує увагу на проблемах та перспективах розвитку.

Відчуйте смак сільського туризму — насолоджуйтесь мальовничою українською природою, її цілющою силою, пізнайте традиції та звичаї, спробуйте себе в різних видах сільської праці та оцініть смак української народної кухні!

За популяризацію сільського зеленого туризму та за краще туристичне видання Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні та журнал "Туризм сільський зелений" у 2001 та 2002 роках — лауреат і дипломант Всеукраїнської професійної туристичної програми "Кришталевий лелека".

Передплатити журнал "ТУРИЗМ СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ" можна в будь-якому поштовому відділенні. Передплатний індекс 40307. Виходить щоквартально. Ціна: 15,44 грн. на рік.

Село Пирогів запрошує прихильників сільського зеленого туризму на Другу виставку-ярмарок із сільського туризму "Українське село запрошує"

21—23 травня 2004 року поблизу села Пирогів, на садибах сучасного села Державного музею народної архітектури та побуту України відбудеться Друга виставка-ярмарок із сільського туризму "Українське село запрошує".

Організатори — Спілка сприяння розвитку сільського

Садиби регіонів України

1. Дніпропетровська
2. Херсонська
3. Миколаївська
4. Одеська
5. АР Крим
6. Запорізька
7. Харківська
8. Донецька
9. Полтавська
10. Луганська
11. Київська
12. Кіровоградська
13. Черкаська
14. Вінницька
15. Тернопільська
16. Хмельницька
17. Чернівецька
18. Закарпатська
19. Івано-Франківська
20. Львівська
21. Сумська
22. Рівненська
23. Волинська
24. Чернігівська
25. Житомирська

зеленого туризму в Україні, журнал "Туризм сільський зелений", журнал "Дім, сад, город" за підтримки Міністерства аграрної політики України та Державної туристичної адміністрації України.

Програмою заходу передбачається проведення науково-практичної конференції, семінару, тренінгів і консультацій для організаторів відпочинку та власників агросадиб, які надаватимуть послуги з використанням майна особистого селянського господарства.

Світлиці та подвір`я обласних садиб села-музею вдягнуться у святкове вбрання, буде виставлено власний художньо-мистецький доробок та вироби народних промислів.

Але найголовніше — ви матимете можливість зустрітися з привітними та гостинними господарями сільських агросадиб, які запросять відпочити у селі та відчути смак українського сільського туризму.

Адреса:
вул. Краківська, 20, офіс 306,
м.Київ, 02094, тел./факс (044) 552-94-63,
відділ реалізації (044) 552-94-60
e—mail: vgt@i.com.ua
www.greentour.com.ua

Музей народної архітектури та побуту України

План-схема території сучасного села

с. Пирогів, м.Київ,
тел.: (044) 266-24-16, 266-55-42

Пасіка — українсько-чеський журнал з практичними порадами як для досвідчених бджолярів, так і для початківців. Вміщує багато корисної та цікавої інформації стосовно використання цілющих властивостей меду.

У зимовому спокої

Січень — найхолодніша пора року. В житті бджіл — це друга половина зимового періоду. Аби бджоли навесні добре розвивалися і мали високу продуктивність під час використання медозбору, необхідно, щоб була успішною зимівля. Цей період вимагає від пасічника особливої уваги з догляду за бджолами і вміння надати їм необхідну допомогу. Головна мета зимового догляду — не допустити втрат. Догляд за бджолами в цей період не забирає багато часу. Часто відвідувати їх не треба, досить 2—3 рази на місяць.

У цю пору бджоли, зібравшись у щільний клуб, дуже економно витрачають корм і власну енергію, щоб пізніше дати життя новим поколінням. Пасічник повинен лише забезпечити їм спокій, а також підтримувати нормальну температуру і вологість повітря в зимівнику і вуликах. Бджолині сім'ї в цей час потребують цілковитої тиші і притоку свіжого повітря.

Про стан бджолиної сім'ї можна довідатись, прослуховуючи вулики апіскопом чи через льоток за допомогою гумової або поліхлорвінілової трубки. Рівний слабкий гул свідчить про задовільний стан сім'ї, сильний шум сімей і вихід окремих особин із вулика — про задуху та спрагу бджіл, викликані надто сухим повітрям, підвищеною температурою або кристалізацією меду. Якщо сильний гул спостерігається в одній сім'ї, то це сигнал неблагополучної зимівлі. Мишачий запах із вулика засвідчує про те, що у вулик залізла миша і турбує сім'ю. Якщо надмірне утеплення вулика — то підвищилась вологість. Самі бджоли страждають від задухи, а відтак вони хвилюються і клуб може розпастися. Тому потрібно, щоб у зимівниках була оптимальна вентиляція. Для кращої вентиляції вуликів льотки очищають від мертвих бджіл дротяними гачками, обгорнутими марлею, зменшують або збільшують льоткові отвори. У дуже теплих зимівниках, у яких сухе повітря, розвішують мокрі мішки чи рядна, заносять ящики із снігом або кригою, відчиняють двері. За високої вологості у зимівниках збільшують вентиляцію. Якщо сім'ї не вистачає корму, то при постукуванні по вулику вона відповідає гулом, який нагадує шелест сухого листя, або відгукуються лише поодинокі бджоли звуком, що нагадує гул бджіл-вентилювальниць. У такому випадку потрібно перевірити наявність кормів у гнізді. Підгодівля бджіл небажана, оскільки погіршує результати зимівлі і її проводять у разі крайньої необхідності — щоб врятувати бджіл від голодної смерті. До першого обльоту не можна давати цукровий сироп, оскільки він призведе до переповнення кишківника і в бджіл може виникнути пронос. Краще підставляти рамки з медом, давати цукрову пасту, медову ситу. Якщо бджоли зробили перший обліт, тоді можна давати цукровий сироп (1,5 частини цукру — на 1 частину води). У

січні бджолина сім'я споживає за добу в середньому близько 25 г меду. Кишківник бджіл у цей час вже частково заповнений продуктами розпаду, але ще не до крайньої межі.

Перевіряючи сім'ї в зимівнику, необхідно дотримуватись тиші, не відчиняти вікна і користуватись червоним ліхтарем (червоний колір не збуджує бджіл).

У січні проводять контрольний відбір проб загиблих бджіл. Оглядаючи підмор та сміття з дна вулика оцінюють стан бджолиної сім'ї. Якщо серед підмору є бджоли без голови, то це засвідчує про присутність мишей у вулику; кристалики меду на дні вулика та на мертвих бджолах — про кристалізацію меду; підмор вологий та кислого запаху — можливе закисання кормових запасів; наявність у підморі бджіл із роздутим черевцем — про захворювання на нозематоз, який викликає пронос. Пронос може виникнути і в результаті вживання бджолами падевого меду. Виявивши такі ознаки бджолиним сім'ям слід надати необхідну допомогу: поповнити запаси корму, замінити мед на якісніший, дати воду, поліпшити вентиляцію зимівника, а якщо вони зимують на волі — покращити вентиляцію вулика.

Більше уваги на стан бджіл слід звернути уже наприкінці січня. У цей час у деяких бджолосім'ях матки починають відкладати перші яйця і температура в гніздах цих сімей підвищується до 35°С. Бджоли більше споживають корму і їм щораз важче утримувати продукти розпаду в наповнених кишківниках. Клуб стає рихлим, розширюється, віддає більше тепла. Температура у вуликах і навіть у зимівниках підвищується.

Трапляється, що взимку у бджолосім'ї гине матка, через що бджоли дуже хвилюються і гудуть. Таку сім'ю треба занести в тепле приміщення й оглянути. Пересвідчившись у відсутності матки, до сім'ї приєднують нуклеус із запасною маткою. Якщо запасних маток немає, то безматкову сім'ю приєднують до повноцінної бджолосім'ї.

У зимову пору чималої шкоди бджолам завдають синиці. У пошуках корму вони постукують дзьобами по вуликах навколо льотка, збуджують сім'ю і тоді поодинокі бджоли покидають клуб, вилазять із вулика, і потрапляють у пастку. Тому необхідно використовувати заходи, які можуть запобігти цим явищам.

Насамкінець нагадаю, що зима — зручна пора для підготовки пасік та пасічницького інвентарю до наступного сезону, тож бажано якнайефективніше використати її для цієї роботи.

С.І. Бугера,
А.С.Букрєєв,
Інститут бджільництва
ім. П.І.Прокоповича,
м. Київ

ЗАСТУДНІ ХВОРОБИ ЛІКУЮТЬСЯ МЕДОМ

Здавна мед славиться як універсальний протизастудний засіб. Його рекомендують вживати з теплим молоком (столова ложка меду — на склянку молока), із соком лимона (сік половини чи цілого лимона — на 100 г меду), з буркуновим чаєм (на чашку чаю — одну столову ложку меду). Добрим протизастудним засобом є сироп з хрону і меду (співвідношення 1:1). Або ж готують суміш із соку цибулі, хрону та меду у рівних пропорціях. Вживають її тричі на день перед їдою.

Вживаючи мед проти застудних недуг, хворому необхідно 2—3 дні витримати постільний режим, оскільки окремі сорти меду, особливо з липи, одночасно є й потогінним засобом. У таких випадках найкраще вживати мед на ніч — це набагато ефективніше.

Цілюща дія бджолиного меду при застуді пояснюється не лише його потогінною властивістю, а й протизапальною та протимікробною дією. Вважають, що це особливо характерно для меду з липи, бо в ньому є спирт фарнезолу.

Бджолиний мед часто використовують у народній медицині як засіб проти грипу. Для цього готують медово-часникову кашку: очищений часник натирають на тертушці, змішують з медом (краще із липи) у співвідношенні 1:1 та вживають по одній столовій ложці перед сном, запиваючи теплою водою.

Людям з гострими респіраторними захворюваннями для поліпшення самопочуття, зниження температури та явищ інтоксикації можна скористатися таким рецептом: 3—4 рази на день випивати склянку слабозавареного чаю (бажано зеленого), додавши до нього чайну ложку меду, стільки ж протертої з цукром малини, будь-якого бальзаму чи коньяку та скибку лимона. Непогано додати чайну ложку протертої з цукром обліпихи. Але тим, хто страждає від захворювань серця, без поради лікаря цей лікувальний чай вживати не варто.

Застосовують мед і для лікування ангіни. З цією метою у склянку гарячого кип'яченого молока додають одну чайну ложку селянського вершкового масла, столову ложку меду та третину чайної ложки харчової соди. Ці компоненти ретельно перемішують, суміш вживають невеликими порціями, затримуючи ковтки. Під час вживання таких ліків необхідно дотримуватися постільного режиму.

При запальних процесах верхніх дихальних шляхів (ларингітах, фарингітах, синуситах, нежиті) лікар Д.С.Джарвіс рекомендував жувати медові стільники. Тривалість кожного прийому — 15 хвилин. За гострого запалення слизової верхніх дихальних шляхів стільники першого дня бажано жувати протягом 4—6 годин, потім — 1—2 рази на день упродовж тижня.

За даними Д.С.Джарвіса, жування медових стільників дає лікувальний ефект за сінної пропасниці: за легкої форми це роблять один раз через день, за складнішої — 5 разів на день упродовж перших двох днів, потім — тричі на день, до того часу, доки не зникнуть прояви хвороби.

Для лікування людей із захворюваннями органів дихання лікарі деяких країн рекомендують робити медові інгаляції й аплікації та приймати мед з їжею. Так, болгарський лікар С.Младенов для цього використовував 30%-й водний розчин меду.

Медові інгаляції найкраще проводити за допомогою спеціальних апаратів-інгаляторів. У домашніх умовах можна використати чайник, наливши в нього трохи води. Після того, як він закипить, додати ложку меду і зняти з вогню. Потім на носик чайника натягнути гумову трубку і через неї обережно вдихати пари води разом з медом. Воду періодично підігрівати. Тривалість таких інгаляцій — 15—20 хвилин.

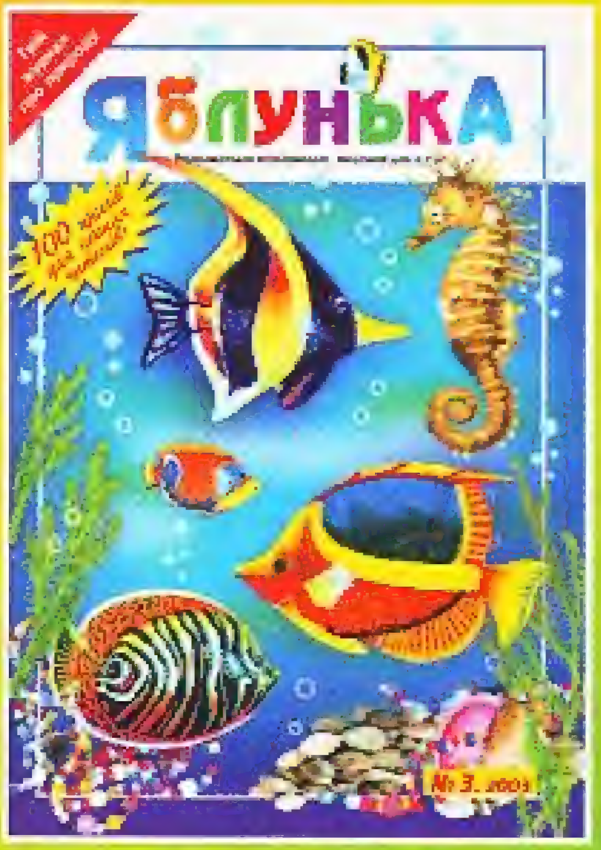
Медовими інгаляціями можна лікувати різні захворювання дихальних шляхів (риніт, ларингіт, синусіт, трахеїт, бронхіт, бронхіальну астму).

Лікуйтеся медом і будьте здорові!

Л.В.БУРДЕЙНА,
м. Київ

З Новим 2004 роком! З Різдвом Христовим вас вітає дитячий журнал «Яблунька»

Колядники. ***Наталя, Саня та Володя Сторіжко*** *(с.Кобзарівка, Харківська обл.)*

Тільки цифри і факти

1997 рік. Вийшов у світ 1-й номер журналу "Яблунька". Обсяг видання — 16 стор. Періодичність — 4 номери за рік. Кількість передплатників — 123. Кількість листів — 17 (за рік).

2003 рік. Обсяг видання — 28 стор. З ігровими вкладками та розфарбовками. Періодичність — 6 номерів за рік. Кількість передплатників — понад 15000. "Поштова скринька" — 2874 листи.

Протягом року читачам надіслано 600 призів.

Дошкільнятам та школярам, батькам і вчителям цікава та корисна інформація в розважально-пізнавальному журналі "Яблунька"

Ви хочете знати, де "ростуть" цукерки, чи ходять до школи слони, яка квітка найбільша у світі, а яка пташка найменша?

Вам подобаються цікаві казки, веселі віршики-смішинки та яскраві малюнки?

Ви хочете побачити у журналі свою фотографію, знайти друзів за листуванням, виграти чудовий приз для себе і подарунок для батьків?

У журналі "Яблунька" для всіх веселих, розумних, допитливих та кмітливих : захоплюючі розповіді про таємниці природи, історії походження тварин та рослин, казки та легенди, іграшки-саморобки, рецепти смачних страв, фото та листи твоїх ровесників, адреси для листування, школа здоров'я та гарних манер, святкові вітання, кросворди, математичні забави, розфарбовки, узори для вишивання, конкурси, вікторини, лотереї з призами для тебе та подарунками для батьків і ще багато цікавого...

Протягом року читачі "Яблуньки" беруть участь у конкурсах:

"Україна — рідний край", "Мій сад, город, квітник", "Мій улюбленець", "Моя солодка мрія", "Моє захоплення", "Кольоровий світ"

Усі переможці конкурсів одержують призи, а найбільш активні читачі нагороджуються суперпризами, до складу яких, окрім подарунка для дитини, входить приз для батьків.

З 2002 року на I національному каналі українського радіо щомісяця виходить в ефір радіопрограма "Барвисті сторінки "Яблуньки", яку працівники редакції готують разом із журналістами радіо програми "Родина".

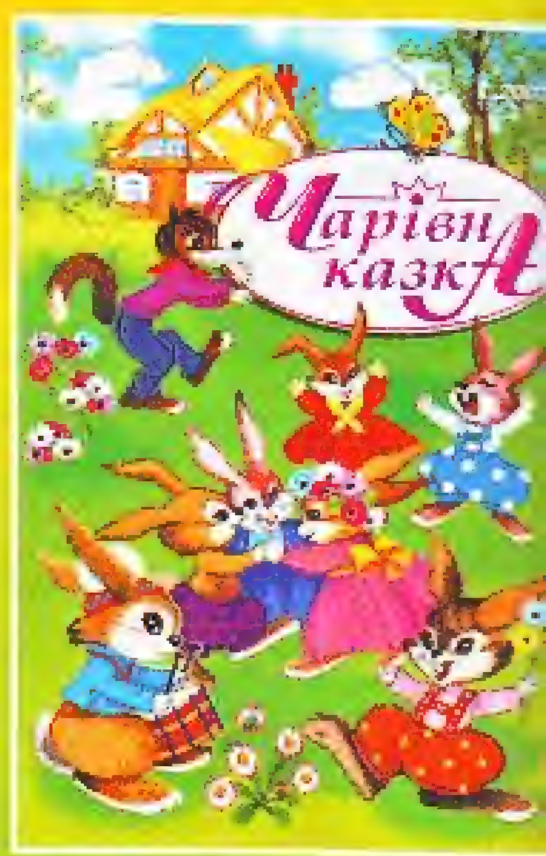
Найактивніші слухачі нашої радіопрограми, що беруть участь у конкурсах і вікторинах одержують призи від "Яблуньки": барвисті книжки про природу, казки, розфарбовки і т.п.

У 2003 році у журналі "Яблунька" з'явився додаток для молодших читачів — журнал-розфарбовка "Чарівна казка".

"Чарівна казка" — це улюблені казки народів світу у яскравих барвистих обкладинках з малюнками-розфарбовками. "Чарівна казка" проводить конкурси малюнків наших художників і надсилає 100 призів для їх учасників. Найкрасивіші малюнки друкуються в журналі, а діти-переможці конкурсу нагороджуються призами від журналу "Чарівна казка".

Ви ще не знайомі з журналами "Яблунька" та "Чарівна казка"?
Передплатний індекс журналу "Яблунька" — 40306.
Передплатний індекс журналу "Чарівна казка" — 01220.
Передплатний індекс комплекту журналів "Яблунька"+"Чарівна казка" — 21870.

Подаруйте радість дітям!

21 січня 2004 року о 23 год. 05 хв. за східним календарем розпочинається рік Зеленої або Блакитної Мавпи.

Звідки пішов звичай давати рокам назви тварин? Про це розповідає давня східна легенда. Було це так.

Засмутився Великий Будда, що, творячи світ, припустився помилки: минають роки — і всі без назв, без прикмет. Сумно, одноманітно, важко відрізнити один рік від іншого. Покликав Творець звірів на Велику Раду, а кожному, хто прийде, обіцяв подарунок.

Але не всі послухали Будду — прийшло 12 тварин. Першою прибігла жвава, метушлива Миша, за нею прийшов терплячий працелюбний Бик. За ним — гордий красень Тигр; щасливий Кіт; великий та щедрий Дракон; мудра Змія; веселий Кінь; сором'язлива Коза; кмітлива товариська Мавпа; відвертий Півень; відданий Собака; запальний та розумний Кабан. Будда подарував кожній тварині рік, який дістав назву „господаря" та типові риси його характеру. Відтоді і повелося: спливає рік за роком у 12-річному циклі від „Миші" до „Кабана", а потім усе розпочинається знову.

Дивовижні лорі

Дивосвіт навколо нас

Лорі. Ці кумедні звірки з дивовижно великими очима вважаються напівмавпами і разом з іншими напівмавпами, а також справжніми мавпами і людиною є приматами, найбільш високоорганізованими представниками світу тварин. Через відсторонений чудернацький вираз широко відкритих круглих очей, кумедну зовнішність і повільні рухи ці тварини отримали назву "лорі", що походить від голландського слова "клоун" (Loeris).

Тонкий лорі — маленька тендітна тваринка вагою від 85 до 348 грамів. Довжина його тіла близько 26 сантиметрів, хвоста немає. Чимала куляста голова тварини прикрашена круглими вухами і великими, мов блюдечка, очима, які виблискують у темряві червонуватим світлом, як у сови. Кінцівки тонкого лорі вузькі й довгі. Він вкритий коротким м'яким, шерстистим, рудувато-коричневим (брунатним) хутром.

Тонкі лорі в основному — мешканці тропічних дощових лісів Південної Індії та Цейлону. Вдень вони сплять у дуплах або у гущавині дерев, щільно згорнувшись клубочком так, що голова і передні лапки знаходяться між стегнами. У такій позі вони стають зовсім непомітними: просто грудочка моху.

З настанням сутінок лорі прокидаються. Тваринки розгортаються, потягуються і починають чистити своє хутро нижніми різцями, які називають "зубним гребінцем" і спеціальним довгим кігтем, який розташований на другому пальці стопи. Далі тонкий лорі вирушає на полювання за комахами, ящірками, жабами, дрібними птахами і яйцями. Рухається по гілках він дуже повільно, обережно пересуваючи лапу за лапою. Чіпляється за гілки так, що навіть людині важко відчепити від дерева таку крихітку. Коли очі-блюдця вгледіли якусь здобич, тонкий лорі підкрадається повільно, мов хамелеон, ніби тече (струмить) по гілках. Але не стріляє, як той, язиком, а хапає здобич лапками. Самці й самиці живуть окремо. Одне, рідше двоє дитинчат ростуть під наглядом матері, яка довго носить на собі маля, що чіпляється за хутро на її череві.

Товстий лорі — відрізняється від тонкого більшими розмірами і міцнішою статурою. Він більш пухнастий, набагато важчий і ще повільніший за тонкого. Довжина його тіла 26—28 сантиметрів, маса 1000—1600 грамів. Мордочка невелика, вуха маленькі й непомітні. Кінцівки товстого лорі досить короткі і пухнасті. Невеликий хвіст ховається в короткому, густому хутрі, коричнього, рудуватого або сірого кольору. По хребту від вух до хвоста тягнеться темна смуга.

Тож, коли товстий лорі, повільно перебираючи короткими лапками, лізе по гілках, то здається, особливо у темряві, ніби повзе удав. Така подібність до небезпечної тварини стає для беззахисної істоти чимось на зразок охоронної грамоти. Товстий лорі ще чіпкіший, ніж тонкий. Він годинами може висіти униз головою, вчепившись за гілки однією лапкою. Кумедний товстун їсть фрукти, листя, комах, насіння, ящірок, птахів, яйця.

Товсті лорі ведуть нічний спосіб життя у тропічних дощових лісах Південно-Східної Азії (від Ассама в Індії через Бірму, Таїланд, Лаос, В'єтнам, Камбоджу, Суматру, Яву, Калімантан до Філіппін). На відміну від тонких лорі, товсті лорі компанійські, можуть жити гуртом. Допомагають один одному доглядати хутро, причісуватися. Вони утворюють подружні пари, і, коли дітки трохи підростуть, батько також носить малюків, як і матуся-лорі.

З дитячого журналу «Яблунька»

Сильфія може замінити кукурудзу

Сильфію пронизанолисту завезли до Європи у XVIII ст. з Північної Америки як декоративну рослину. Проте завдяки своїм унікальним біологічним особливостям ця рослина стала цінною кормовою культурою. В Україні створені сорти сильфії — Південна 34 і Канадчанка, які районовані з 1995—1996 рр.

За своїм продуктивним довголіттям сильфія не має рівних собі серед інших багаторічних кормових культур. В Інституті землеробства Української академії аграрних наук в с. Чабани Києво-Святошинського району Київської області вона росте на одному місці протягом 18 років. Є дані щодо її вирощування в ботанічному саду протягом 50 років на одному місці.

Сильфія пронизанолиста належить до родини айстрових. У неї прямостоячі, добре облистнені стебла заввишки 2,5—3 м. На третій-четвертий рік після сівби кількість стебел у кущі збільшується до 10—20 шт., формується густий травостій.

Суцвіття у сильфії — кошик, їх на стеблі 15—20 шт. Запилення перехресне, за допомогою комах. Плід — двокрила сім'янка, маса 1000 насінин 19—24 г. Опале у природних умовах насіння проростає лише навесні наступного року.

У сильфії могутня коренева система змішаного типу, переважна більшість її розміщена в орному шарі і тільки 25% проникає нижче. Крім того, на глибині 6—8 см утворюються сланкі кореневища із запасом поживних речовин. На них формуються бруньки відновлення, які навесні дають нові пагони. Завдяки такій будові кущ щороку розширюється. Якщо не розпушувати міжряддя, то після відростання молодих пагонів з цих бруньок рядки змикаються.

Незалежно від строку сівби у перший рік життя рослини сильфії тільки вкорінюються й утворюють велику розетку з 18—25 листків. Вегетація не припиняється до переходу через 5°С. З другого і наступних років одночасно з утворенням і розвитком генеративних органів до осені утворюється нова прикоренева розетка листків і бруньки відновлення.

Весняне відростання сильфії припадає на другу половину травня. Приблизно через місяць після утворення 14—16 листків розетки у сильфії з'являються генеративні пагони і починається ріст стебел, який триває до початку цвітіння. Одночасно розвиваються пазушні бруньки пристеблових листків, з яких формується другий укіс біомаси. Його розмір і темпи формування залежать від строку збирання першого укосу, а також від висоти скошування.

Цвітіння починається у другій половині червня з нижніх кошиків і триває до жовтня, тому сильфія — добрий медонос. Наприклад, у Башкирії нектаропродуктивність одного її суцвіття — від 6,3 до 9,08 мг, а однієї рослини — від 189 до 272,4 мг.

Насіння достигає 35—40 днів. Період бутонізації, цвітіння, достигання насіння дуже розтягнутий. Коли в нижніх суцвіттях воно вже достигло і починає обсипатися, середні — цвітуть, а нижні ще не закінчили бутонізацію. Найцінніше насіння перших трьох порядків з масою 1000 шт. 20—25 г. Подальші порядки дають насіння нижчої якості за масою, виповненістю, схожістю та іншими показниками. Якщо рано знижується температура, воно не достигає. Збирати насіння можна тільки вручну, адже це доводиться робити вибірково у декілька строків. Тому насіння сильфії дороге, але витрати на його придбання окуповуються завдяки тому, що плантацію можна використовувати десятиліттями без перезакладання.

Загальновідома екологічна пластичність сильфії. Вона дає високі врожаї на різних грунтах: дерново-підзолистих, сірих лісових, чорноземах, лучних, болотних та інших — від легкого до важкого суглинкового механічного складу. А от на заплавних, кислих грунтах з високим стоянням підгрунтових вод рослини уповільнюють розвиток, жовтіють. Оптимальний показник pH 5,5—6.

Сильфія світлолюбна, погано вегетує або гине у перший рік життя у підпокривних посівах та на засмічених ділянках. Вона посухостійка: навіть під час вирощування на схилах в разі відсутності опадів протягом 20—30 днів зберігається тургор і продовжуєть-

ся вегетація. Зрідження травостою не спостерігається як на нових, так і старих за віком плантаціях за найнижчих температур взимку і найвищих влітку.

Агротехніка вирощування

Під час підготовки до осінньої сівби здійснюють лущення, глибоку оранку, знищують проростлі бур'яни культиваторами або лущильниками, боронують, вирівнюють поверхню поля. Якщо на час сівби грунт ущільнився, роблять передпосівну підготовку. Найдоцільніша підзимова сівба сухим насінням за 10—15 днів перед замерзанням грунту, коли температура повітря нижча 5°С.

Заради багаторічного позитивного впливу на формування врожаю під оранку необхідно вносити 60—80 т/га органічних добрив і по 60—90 кг/га діючої речовини азотних, фосфорних і калійних. У наступні роки рослини необхідно один—два рази підживлювати.

Підзимова сівба сильфії найдоцільніша, тому що до весни насіння проходить природну стратифікацію і дає сходи навесні.

Під час весняної сівби необхідно стратифікувати насіннєвий матеріал протягом 40—45 днів у вологому піску (співвідношення — одна частина насіння і дві частини піску) за сталої низької позитивної температури 1—3°С. Щоб до зародків надходив кисень, насіння потрібно перемішувати і в разі потреби зволожувати. Весняна сівба нестратифікованим насінням недопустима: непідготовлене сухе насіння не дає дружних сходів. Стратифікація у теплому грунті дуже затримується, при цьому польова схожість становить 30—35 %.

Оптимальна ширина міжрядь для сильфії — 70 см, норма висіву 10—12 кг/га. Навесні її бажано висівати разом з маячною культурою (8—10 кг/га вівса).

Коли мінімальна схожість насіння становить 50%, середня маса 1000 насінин 20 г, норма висіву 10 кг/га, а ширина міжрядь 70 см, сходи з'являються через кожні 5—6 см рядка, що забезпечує 250 тис. рослин на гектарі. Якщо густота більша, необхідне проріджування. На час повного розвитку травостою, тобто на другий рік, оптимальною буде відстань у рядку між кущами 20—25 см. Щільність травостою збільшується за рахунок утворення пагонів із бруньок відновлення.

Насіння слід загортати в грунт на глибину не більше 15—20 мм. Якщо вона більша — знижується польова схожість. Це пояснюється тим, що в природних умовах насіння сильфії проростає з-під опалого листя і тонкого шару грунту, нанесеного талими водами. Крім того, сильфія виносить на поверхню сім'ядолі, що також потребує неглибокого загортання. Несипке насіння сильфії найкраще висівати овочевою сівалкою.

Для боротьби з бур'янами перед сівбою доцільно вносити трефлан (8 л/га) і ретельно його загорнути. Гербіциди можна вносити і по сходах, але після цього необхідно провести боронування упоперек рядків або культивацію міжрядь.

У перший рік життя до змикання рядків сильфія потребує ретельного догляду: розпушування міжрядь, знищення бур'янів. А щоб посилити ріст, на початку вегетації слід внести 45—60 кг/га діючої речовини азотних добрив; перед змиканням рядків (для підсилення росту кореневої системи) — по 45—60 кг/га діючої речовини фосфорних і калійних добрив. У перший рік вегетативну масу скошувати не варто — необхідно, щоб пластичні речовини з розетки листків надійшли до кореневої системи. Наступного року це забезпечить раннє відростання і формування більшої кількості стебел.

На другий і в наступні роки вегетації догляд за посівами сильфії незначний. Рано навесні до відростання вносять по 90—150 кг/га діючої речовини азотних, фосфорних і калійних добрив. Потім боронують і розпушують міжряддя.

На малогумусних дерново-підзолистих грунтах протягом 20 років можна лише завдяки мінеральним добривам підтримувати високу продуктивність травостою: 100—150 кг/га біомаси або 200—250 кг/га насіння.

На багатовікових насадженнях внаслідок розростання кущів, утворення бруньок відновлення й укорінення молодих пагонів міжряддя змикаються. Тому, починаючи з другого—третього років життя, плантація не боїться бур'янів і не потребує особливого догляду, крім внесення добрив.

Насіння, що осипалося, дає багато падалиці, яку можна використовувати для вегетативного розмноження на новому місці. Таке розмноження можливе не лише сіянцями, а й живцями і поділом кущів.

Сильфія здатна стабільно забезпечувати два укоси зеленої маси за умови скошування першого укосу на початку бутонізації, тобто в другій половині червня. В цей період у ній максимальна кількість сирого протеїну — до 20% на суху речовину. З початком цвітіння вона зменшується до 15—18%, а під час повного цвітіння — до 12—14%. Висота зрізу — не менше 10—12 см. Урожайність зеленої маси в першому укосі становить 550—750 ц/га, а в другому (вересень) — 200—250 ц/га.

На території України не помічено ураження сильфії хворобами та пошкодження шкідниками. На перезволожених грунтах суцвіття можуть уражуватися грибними хворобами (сіра гниль тощо).

Щоб підтримувати високу продуктивність сильфії, необхідно чергувати способи використання травостою: 3—4 роки на зелену масу, 5-й рік — на насіння. Якщо урожайність зменшуватиметься раніше, одержання насіння потрібно практикувати частіше.

Сильфія пронизанолиста, безперечно, не може замінити традиційних багаторічних кормових культур — люцерну, конюшину, еспарцет, але вона вдало їх доповнює. Проте однорічні культури — кукурудзу, соняшник тощо можна замінити сильфією. На нашу думку, в індивідуальному підсобному господарстві її обов'язково слід вирощувати, як і свербигу східну (горлюна), щавель гібридний кораловий, топінамбур тощо.

Ф.М. Архипенко,
кандидат сільськогосподарських наук,
Інститут землеробства УААН

Як я зберігаю і пересилаю живці

Зберігання живців. За не дуже суворої зими живці найкраще зберігати на дереві. Але і в сувору зиму у персика, абрикоса, айви волгоградської гинуть лише квіткові бруньки і верхня нездерев'яніла частина пагонів.

Інакше у винограду. Я переконався, що навіть після безморозної зими і навіть у морозостійкого сорту на одному й тому ж кущі неукривна лоза, що підлягала живцюванню, ставала менш життєздатною, ніж прикопана. Лозу на живцювання корисно зрізувати восени і зберігати в промерзлому піщаному прикопі. А оптимальна температура грунту, за Л. Мозером (Австрія), — мінус 7°С.

У прикопі лоза і живці дозрівають, дерев'яніють. З цим "парадоксом" погоджувалася К.А. Войтович — автор комплексностійких молдовських сортів, але не пояснила цього явища.

Уже нарізані живці інших порід, у тому числі й надісланих вам поштою, краще зберігати запропонованим нами новим способом, який Патентна експертиза, між іншим, кваліфікувала як "Пристрій для зберігання живців". У такий же спосіб пакую живці і для пересилки.

Коли пересилати живці?

Найкраще восени, до проходження маточною рослиною періоду обов'язкового зимового спокою. У живців, що пересилаються навесні, можуть прорости бруньки, що знизить приживлюваність щеп, або ж передчасно відростуть корені у тих, що підлягають укорінненню.

Не швидко також проростають живці за літньої пересилки для літніх щеплень живцем. Останнє вважаю важливою технологічною новиною (якщо не відкриттям) у ланцюгу розмноження та селекції, про яку мовчить хрестоматійна література з садівництва.

Упаковка (традиційний спосіб)

Як правило, пучок живців загортають у вологоносій, а затим у полімерну плівку. Якось доводилось одержувати живці винограду із ЦГЛ ім. Мічуріна, що в Мічурінську, то вони були загорнуті у вологий мох і мішковину. Плівки не було. Мох має антисептичні й бактерицидні властивості. Живці в ньому не пліснявіють.

Добрий вологоносій — проварена тирса, стружки. Менш придатні для цього підручні засоби, такі як ганчірки, лоскутики тканини тощо. Вони спричиняють пліснявіння.

Недоліки традиційної упаковки:

- живці можуть запліснявіти, підіпріти у вологому середовищі (зокрема в абрикоса), навесні можливе проростання бруньок (особливо у чорної смородини та інших культур з низьким біологічним нулем);
- за помірної вологості на зрізах живців, буває, утворюється непотрібний виснажуючий калюс (наприклад, у черешні, що надіслали мені з Естонії);
- живці можуть засохнути за тривалої пересилки при помірному зволоженні.

Новий спосіб упаковки

Наш спосіб визнаний винаходом (а.с. 1664173, 1991 р.). Суть його полягає в тому, що живці не контактують з вологоносієм. Їх спочатку загортають у чисту плівку або поміщають у мішечок з плівки. Краще, коли живці щойно зрізані. А далі як звичайно — вологоносій і зовнішня плівка (див. рис. 1). У спрощеному варіанті (рис. 2) нарізані живці швидко загортаю в чотири шари плівки, але між другим і третім шаром закладаю вологу пожмакану газету (складену в кілька шарів) або ганчірку 1 (краще з вовни — негниюча).

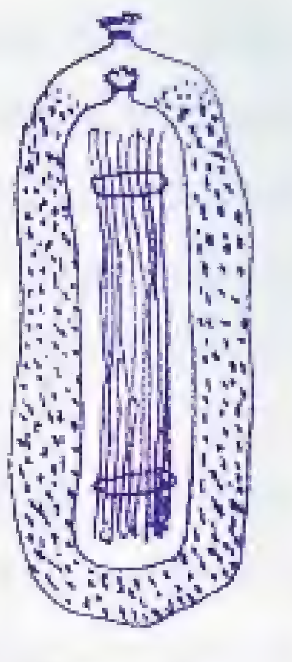

Рис.1

Рис.2

Пари води помірно дифундують як до живців, так і назовні. Перезволоження живців виключене, у всякому разі, коли вони герметично закупорені у першому шарі плівки (рис. 1). Вірогідність засихання живців також знижується. Хоч небезпечнішою є підвищена вологість вологоносія. Придатний у нашому способі упаковки будь-який вологоносій. Небажаний лише, як і за традиційного способу, той, що дає підвищення температури від гниття (трава, сіно).

Літнє пересилання живців

Для літнього окулірування пагони для живців беру більш визрілі — з нижньої частини приросту. Листки зрізую, залишаючи по 10—15 мм черешка. Для літнього щеплення живцем у першій половині літа, коли пагони більш трав'янисті, придатним для щеплення може бути лише прищепа, що має знизу 5—10 см минулорічного здерев'янілого пагона. На відміну від літнього окулірування, літнє щеплення живцем набагато надійніше. Коли ж його виконати до середини серпня, то прищепа встигає дати значний приріст ще в поточному році.

Порядок пересилання

Яким би малим не було відправлення, але його слід оформити посилкою, не бандероллю. Так дешевше, але головне — на бланку посилки в графі "для листування" відправник може вказати вид товару. Тоді одержувач, одержавши повідомлення, намагатиметься якнайшвидше одержати товар і помістити його для подальшого зберігання, наприклад, у погріб. У повідомленні про бандероль вид товару вказати немає змоги. Але на відміну від бандеролі, за останніми вимогами пошти посилка повинна мати габарити не менше 5 х 5 х 30 см.

Л. С. Шугін,
пров. Куряжанський, 18, кв. 2,
м. Харків, 61098

Вирощування саджанців за допомогою зимового щеплення

Основним способом розмноження плодових дерев є літнє окулірування сплячою брунькою. Широке його застосування пов'язане з високим відсотком приживлення щеплених вічок, сильним ростом однорічок, вищою продуктивністю праці, ніж за інших способів щеплення, а також тим, що для окулірування не потрібні спеціальні приміщення. Однак розмноження окуліруванням пов'язане з виконанням великої кількості операцій (окулірування, обв'язування, знімання обв'язок, ревізія, зрізування підщеп на вічко, видалення підщепної поросли тощо), які виконуються працюючими в зігнутому положенні, що стомлює і шкодить здоров'ю. Крім того, при цьому способі розмноження велика кількість приживлених вічок нерідко гине за несприятливих умов зимівлі, частина навесні не проростає, залишаючись сплячими. До того ж така технологія влітку потребує великих затрат висококваліфікованої ручної праці. Для раціональнішого використання робочого часу протягом року почали застосовувати зимове щеплення. Його можна виконувати, починаючи з грудня і закінчуючи першою декадою квітня (в літературі є повідомлення про осінні і навіть серпневі строки настільного щеплення). Проте прийнятніші строки — ближче до весни, бо чим коротший період зберігання щеп, тим легше їх зберегти (особливо за відсутності спеціальних приміщень, які забезпечують необхідний температурний режим).

Важливо — добре зрощення компонентів щеплення

Слід мати на увазі, що навіть за оптимальних умов виконання зимового щеплення стандартні саджанці не так просто й легко виростити. Якщо після зрізування заокулірованої підщепи над приживленим вічком навесні наступного року весь запас поживних речовин, накопичений у коренях, витрачається на ріст одного культурного пагона, то зимові щеплення такого запасу не мають. Адже коренева система в них укорочена, в ґрунті ще не прижилася, відсутній міцний судинний зв'язок між прищепою і підщепою, які ще не повністю зрослися. Тому на початку вегетації ріст рослини гальмується, а тривалість його коротша, ніж у саджанців, розмножуваних окуліруванням.

Отже, головна турбота при вирощуванні таких саджанців — збільшення виходу добре розвинутих однорічок. Для цього дуже важливо, щоб ріст пагонів після висаджування розпочався якнайшвидше. А це можливо, коли висаджують достатньо зрощені щепи. До того ж розпускання бруньок стимулює діяльність камбію, а тим самим — і розвиток судинного зв'язку між прищепою і підщепою.

Слід добирати сильнорослі сорти

Тож хочу поділитися досвідом вирощування саджанців способом настільного щеплення (яке виконують на столі і не завжди саме взимку), узагальнивши все вивчене, бачене та випробуване. Причетність моя до цієї справи почалася з перших спроб щеплення у звичайному кабінеті Подільської дослідної станції садівництва.

Тоді ми одержали здебільшого слаборозвинуті однорічки в рік висаджування щеп, але були й добре розвинуті. Отже, і решта можуть бути такими. Потім було відвідування щеплювальної майстерні й інших необхідних для цього приміщень Мліївської дослідної станції садівництва (тепер інститут) і участь у Всеросійському семінарі по зимовому щепленню плодових культур (м.Горький, 1975 р.), через 2 місяці після якого довелось впроваджувати цей метод у радгоспах теперішнього "Вінницясадвинпрому" і на Подільській дослідній станції садівництва. На той час в області ще не було необхідних для цього приміщень. Отож, в одному господарстві, яке займалося щепленням винограду, виконували щеплення, в другому — зберігали їх у холодильнику, а в третьому — вирощували саджанці. І якщо в перших двох пунктах вийшло все добре, то в останньому — за один рік не одержали бажаного результату, хоч до висаджування все було зроблено на високому рівні. А висаджували на ділянці, яку виорали пізно восени після викорчуваної смородини, то ж годі й говорити про високоякісну передпосадкову підготовку ґрунту. І все ж у перший рік залежно від сорту одержали 58—92% однорічок від висаджених щеп (а висадили понад 200 тис. шт.), у тому числі стандартних 0—46%. А на другий рік після обрізування на повторний ріст вихід стандартних саджанців становив 39—87%. Отже, не всі сорти придатні для такого способу розмноження (слід добирати сильнорослiший).

На дослідній станції спочатку використовували пристосовані приміщення (навіть велику веранду колишнього дитсадка), а пізніше вже були щеплювальна майстерня, холодильник, теплиця. Першого успіху при вирощуванні цих саджанців у розсаднику дослідної станції досягли, коли висадили щепи на ділянці, де з минулого року після зяблевої оранки і до весни добре ріс мокрець. Звісно, він не кращий попередник для саджанців, але надійний "індикатор", який свідчить про придатність ділянки для такої мети.

У дослідах, де вирощували саджанці яблуні і груші на вегетативних підщепах з обрізуванням однорічок на пов-

торний ріст, вихід стандартних дворічок в середньому за 3 роки, залежно від підщепи і сорту у груші був 75—97 і в яблуні — 83—96% від висаджених щеп. Після несприятливих умов зимівлі, коли однорічки деяких сортів підмерзли, вихід стандартних дворічок груші становив, залежно від сорту, 67—95 і яблуні — 60—99%. А в сприятливі роки вихід саджанців груші сягав 83—99 і яблуні 93—99%.

Доводилося робити щеплення і в звичайній міській квартирі з батареями водяного опалення і засклененою лоджією з вікнами на схід. Задум виник узимку, а напровесні, накопавши в лісі самосіву дикої аличі і дикої черешні щепили і вже до осені мали саджанці, з яких особливо тішила алича, у якої були добре розвинуті кроновані однорічки.

Сподіваюся, що моїми порадами можуть скористатися ті, хто вирощує саджанці на присадибних ділянках, щоб якось вижити, і садівники-аматори, яким потрібно лише кілька саджанців. Тим більше, що в цих рекомендаціях вилучені деякі складні не дуже обов'язкові елементи, а технологія по можливості спрощена, що полегшує її застосування. До тих чи інших рекомендацій слід підходити творчо, враховуючи конкретні кліматичні й погодні умови, а також свої можливості.

Підщепи і живці мають бути високоякісні

Головна умова успіху при вирощуванні саджанців настільним щепленням — наявність високоякісних підщеп і добре розвинутих живців. Сіянці і відсадки вегетативних підщеп добирають з добре розвинутою мичкуватою кореневою системою і товщиною штамбика в місці щеплення не менше 8—10 мм.

Щоб одержати сильніші однорічки, бажано використовувати товсті підщепи і живці. Але використання товстих підщеп ускладнює виконання зрізів вручну. Вирощування товстих живців можливе лише за спеціальної агротехніки. Щоб одержати живці діаметром 8—10 мм, пагін яблуні, наприклад, має бути завдовжки 80—100 см, для чого необхідне сильне обрізування маточних дерев. Найкращі живці можна виростити в спеціальних маточно-сортових садах інтенсивного типу (це окрема стаття).

У відібраних сіянцевих підщеп з осені зрізують надземну частину на висоті 10—12 см від кореневої шийки (межа між кореневою і надземною системами) і підрізують коріння, залишаючи завдовжки 8—10 см (у вегетативних підщеп 35—40 см). Зберігають підщепи в підвалі прикопаними чи в поліетиленових мішках за температури від 0° до 4° або прикопаними у відкритому ґрунті, утепливши, щоб можна було добути їх напровесні. Потурбуйтеся про захист від мишей, які особливо полюбляють карликову підщепу М9.

Живці краще заготовляти перед щепленням з таким розрахунком, щоб вони встигли добре прогрітись (але не набубнявіти). Незимостійкі сорти, особливо черешні, груші, надійніше заготовляти перед сильними морозами, бо при найменшому їх підмерзанні щеплення успіху не матиме. Зберігають живці теж у підвалах, прикопаними в тирсу чи пісок (зволожені). Живці окремих сортів краще зв'язувати в пучки по 20 штук, не більше, щоб нижню їх частину можна було як слід засипати субстратом, не залишаючи порожнин. Добре зберігаються живці в поліетиленових пакетах (у підвалі, в снігу). Невелику кількість живців можна зберігати в холодильнику. При цьому їх треба замотати в кілька шарів газети, достатньо змочити, але так, щоб стекла вода, і помістити в поліетиленовий пакет.

Перед щепленням підщепи заносять до приміщення для прогрівання і витримують 6—8 днів, щоб "пробудилися" бруньки. Підщепи з ґрунтового прикопу спочатку витримують 5—6 днів за температури 2—3°С і тільки після цього заносять до теплого приміщення з температурою близько 20°С (але не нижче 10—12°С) на 1—3 дні, щоб вони перебували у напівпробудженому стані. Підсушені живці треба витримати у воді 2—3 доби.

Підщепи миють і до щеплення запобігають їхньому підсушуванню, накриваючи плівкою і за потреби збризкують водою. Живці старанно протирають чистою тканиною.

Особливості щеплення

Щеплюють сіянцеві підщепи у кореневу шийку, а вегетативні — на висоті 25—30 см від п'ятки, щоб висаджувати саджанці в сад із заглибленням стовбура підщепи, на якому утворюватимуться додаткові корені. Це сприятиме кращому закріпленню дерев у ґрунті і збереженню кореневої системи в суворі безсніжні зими.

Живці добирають однакової товщини з підщепами безпосередньо перед щепленням і нарізують їх такої довжини, аби після щеплення вище обв'язки на них було по 2 бруньки. За більшої кількості бруньок виростає по 2—3 пагони, з яких у перший рік важко сформувати прямий вертикальний пагін; видалення зайвих пагонів призводить до зайвої витрати пластичних речовин.

Щеплюють способом поліпшеного копулювання, а якщо підщепа набагато товща за прищепу — вприклад з язичком. Техніка їх виконання досить детально описана й проілюстрована в статтях М.М. Книги ("ДСГ" №11 і 12 за 1997 р.). Виконуючи щеплення, особливу увагу слід звертати на суміщення камбію прищепи і підщепи. Якщо живець дещо тонший за підщепу, то його з одного боку треба змістити так, щоб камбіальні шари обох компонентів збіглися (а не розташовувати живець посеред зрізу на підщепі). Місце щеплення відразу ж потрібно щільно обв'язати стрічкою з поліетиленової чи поліхлорвінілової плівки завширшки 10 мм (за більшої ширини плівки важче затягувати туго петлю наприкінці обв'язки). Витки під час обв'язування накладати, не перекручуючи плівки, щоб вона при потовщенні штамбика легше розтягувалася і не створювала передчасної перетяжки в цьому місці.

Стратифікація щеп

Якщо в процесі щеплення коріння у підщеп підсохло, то їх акуратно складають у пучок і зв'язані вмочують корінням у воду, а потім стріпують, аби видалити її лишки. Зв'язані пучки (приблизно 50 щеп) щільно вкладають корінням донизу в поліетиленові мішки відповідного розміру (залежно від довжини щеп і величини кореневої системи). Ми використовували мішки розміром 80 х 70 см, в які вміщували 300 щеп на сіянцевих підщепах з розгалуженим корінням чи 400 шт. на вегетативних підщепах з високим щепленням. Можна брати мішки з-під мінеральних добрив, а також склеювати їх самому відповідно до кількості щеп. При малій кількості щеп це можуть бути вузенькі пакети потрібної довжини (вони не повинні бути напівпорожніми, але довжина має бути такою, щоб при зав'язуванні мішка не зрушити з місця прищеплені живці). Ніякого субстрату в мішках не потрібно. Щоб поліпшити газообмін і запобігти утворенню плісняви в нижній частині мішка, де розміщується коріння, роблять отвори діаметром 6 мм з відстанню між ними 10—15 см (такі отвори ми робили канцелярським "діроколом") або й більші (1,5—3 см че-

рез 20 см один від одного), використовуючи гостру трубку-пробивалку, чи якимось іншим способом.

Зав'язані мішки складають один на другий у 2—3 шари, а кожний наступний упоперек попереднього, залишаючи між мішками проміжки в 20 см для кращого провітрювання. Таким чином, щепи перебуватимуть ніби у вологій камері. Слід лише стежити, аби корені не підсихали. В такій упаковці щепи витримують за температури 18—22°С (стратифікація щеп). Процес зрощення починається з утворення проміжної тканини (калюсу) в місці стикання прищепи з підщепою. Щілина між компонентами за сприятливих умов заповнюється калюсом протягом 12—18 днів але це ще не зростання щеплених компонентів. Воно відбувається лише через 60—80 днів після висаджування щеп.

Приблизно через тиждень треба починати стежити за станом щеп, щоб на початку набубнявіння бруньок винести їх у світле приміщення з температурою +5—10°С, де вони мають стояти до висаджування. Мішки розставляють вертикально, щоб живці добре і рівномірно освітлювалися. При цьому якщо і почнеться розпускання бруньок, то проростки не будуть етіольовані (білі, витягнуті), що нерідко спостерігається за стратифікації щеп у ящиках, де їх перешаровують тирсою.

Можуть виникнути певні труднощі при вирощуванні саджанців вишні. Вона вибагливіша, ніж інші плодові культури, до умов, необхідних для активного утворення калюсу і зрощування компонентів щеплення. На відміну від інших порід, у вишні утворюються дуже тонкі пагони, діаметр яких у 2—3 рази менший, ніж у підщеп. До того ж на слабких приростах переважають плодові бруньки. Добре розвинуті пагони-живці можна заготовити тільки із сильно обрізаних дерев. У вишні клітинний сік, що витікає при виконанні зрізів, швидко оксидується на повітрі (зрізи буріють). Тому щеплення потрібно робити вправно і швидко обв'язувати. Стратифікувати вишню краще протягом перших двох діб за температури 29—32°С, а далі — при 15—16°С. Період спокою у вишні короткий, тому протягом 5—6 днів після початку стратифікації необхідно пильно стежити за станом бруньок на прищепі. В разі появи зеленого конусу (на верхівці бруньок) щепи переносять у приміщення з температурою 5—8°С на 7—10 днів, а в подальшому зберігають до висаджування за температури 0...+2°С.

Оскільки весна не починається саме тоді, коли щепи готові до висаджування, а може настати навіть на місяць раніше чи пізніше звичайного строку, потрібно, по можливості, регулювати температуру в приміщенні, де зберігаються щепи, щоб форсувати чи затримувати початок набубнявіння бруньок. Не можна допускати зниження температури до мінус 5—6°С, бо за таких умов гине калюс.

Висаджування щеп

Висаджувати щепи слід якомога раніше навесні. Тоді корені починають відростати до розпускання бруньок чи початку росту пагонів. Перед висаджуванням краще вмокнути коріння в глиняно-земляну бовтанку. Дуже важливо, щоб ґрунт був удобрений, достатньо зволожений і пухкий. Висаджують з міжряддями 60—70 см і в ряду на відстані 15—20 см (залежно від сили росту порід і сортів та родючості грунту). Садити потрібно обережно, щоб не порушити місце щеплення і не позламувати бруньок, які почали розпускатися. Місце щеплення має бути над поверхнею грунту, щоб легко було знімати обв'язку (вперше ми висадили щепи, згідно з рекомендаціями, з заглибленням обв'язки в ґрунт, то мали клопіт).

Догляд за щепами

Ґрунт весь час слід утримувати у зволоженому і розпушеному стані, своєчасно потрібно боротися з шкідниками і хворобами (зокрема з попелицями, борошнистою росою яблуні і кокомікозом вишні).

Коли пагони на щеплених живцях досягнуть приблизно 10 см, залишають один, найкращий.

Важливо вчасно зняти обв'язку, не допустивши перетяжок. Знімати її потрібно тоді, коли плівка почне помітно врізуватися, що свідчить про достатнє зрощення щеплених компонентів. Наголошую, що до уваги треба брати стан рослин, а не певну кількість днів після висаджування. Бо процес зрощування, залежно від погодних умов і ступеня готовності щеп до висаджування, може уповільнюватися або прискорюватися. А запізніле або передчасне зняття обв'язки призводить до поломок, особливо під час злив чи бурі, які нерідко бувають у ту пору.

У разі утворення бокових розгалужень на відрослих пагонах у зоні майбутнього штамба їх обережно виривають так, щоб не обірвати листків, у пазусі яких вони утворилися.

Якщо з тих чи інших причин у перший рік не вдалося виростити достатньо розвинуті однорічки, то наступної весни їх обрізують на повторний ріст над добре розвинутою нижньою брунькою.

Саджанці можна вирощувати у плівкових теплицях, де завдяки сприятливішому тепловому режиму щепи ростуть інтенсивніше і протягом тривалого періоду, бо висаджувати їх у теплицю можна приблизно на місяць раніше. Невелику площу під теплицею можна краще удобрити, полити і доглянути, а тому рослини доцільно висаджувати густіше (30—50 х 10—15 см). Слід лише мати на увазі, що плівку з теплиці може зірвати вітер. Також є небезпека руйнування покриття під вагою води, що накопичується на провислих ділянках плівки під час сильних злив. Це треба враховувати, споруджуючи теплицю.

Вирощують саджанці (в теплицях) і в невеликих плівкових пакетах (на 2 кг ґрунтосуміші), що дає можливість висаджувати такі рослини в сад улітку.

А.М. Білик,
канд.. с-г. наук

Дорогі корми — не біда, якщо у тебе є АМАТОР

В 11 номері журналу "Дім, сад, город" прочитав інтерв'ю з директором фірми "Гігієна Біо". Розмова там була про вітамінно-мінеральні добавки **АМАТОР**, про їх незамінну користь у веденні домашнього господарства. Ось і вирішив написати листа, що ця добавка дійсно золота, і висловити вдячність людям, які виробляють **АМАТОР**.

Живу я в селі, прибуток свій отримую тільки зі свого подвір'я. Займаюся переважно свиньми. І в цій справі без **АМАТОР** почуваю себе як риба без води. Ось уже три роки я годую своїх поросят цими вітамінно-мінеральними добавками, і жодного разу **АМАТОР** мене не підвів.

А в перший раз про **АМАТОР** дізнався з лютневого номера журналу "Дім, сад, город" за 2000 рік. Там було написано, що свиней потрібно годувати не "як Бог на душу покладе", а по-науковому. Бо, наприклад, в Німеччині та Голландії тваринництво — дуже вигідна справа, тому що їхні фермери годують поросят збалансованими кормами. Їхні свині набирають масу 120 кг за півроку, а зерна потрібно лише 300—400 кг. Найвірніший спосіб отримати такий результат, як у західних фермерів — це додавати до корму **АМАТОР**. Спочатку я не повірив. Хоча багато років розводжу свиней, але про ніякі добавки нічого не чув. Але через рік, уже в січневому номері, знову прорекламували **АМАТОР** для поросят. І знову там були такі обіцянки, що аж дух захоплювало! Але, гадаю, була не була — придбаю!

Придбав добавку **АМАТОР** на ринку за 5 гривень. Поросят у мене було двоє, обоє у віці чотирьох місяців. Вирішив не ризикувати, давати цей **АМАТОР** тільки одному поросяті. Через тиждень помітив результат. Порося, що вживало **АМАТОР**, стало набагато спокійніше: поїсть і спить цілий день. Через три тижні у нього почав залишатися корм. Перед годуванням я став зважувати корм, щоб дізнатися, скільки даю. Забив обох поросят у віці 8 місяців і отримав вражаючий результат: порося, якому до корму не додавав **АМАТОР**, важило 67 кг, а те, що їло **АМАТОР** — 105 кг!!! Та свинка, яка не споживала **АМАТОР**, зіжрала (інших слів не доберу) 470 кг ячменю та пшениці, а інша свинка — лише 253 кг. І так мені образливо стало: чому я **АМАТОР** ще рік тому не придбав! Скільки я витратив корму, які поніс витрати! І заготівник іще масла у вогонь підлив: каже, якщо у мене усі свині будуть такі, як та, яку годував з **АМАТОР**, він мені буде доплачувати ще й за якість туші.

А вже жінка моя, Віра Іллінічна, відома своїм завзятим характером, дізнавшись про все це, сама пляшку мені виставила зі словами: "Хоч на старість, можливо, свиноводе зачуханий розуму наберешся!" Вона швидко зметикувала: **АМАТОР** для курчат навесні придбала, в неї усі 120 курчат вижили, чого ніколи в житті не було. Робила все так, як на пакетику було написано: у два місяці перевела курчат на **АМАТОР**-несучку, а через п'ять місяців кури почали нестися. Так вона на ринок щодня майже по 100 яєць носила на продаж, отримувала по 30 гривень прибутку, а за місяць виходило майже тисяча гривень. А тут неврожай. Ми з жінкою, як і всі сусіди запанікували, зерна, скільки змогли придбали. Але скінчилось воно, на паї нічого не дали, потрібно йти купувати на базарі, а воно, зерно, більше 1 гривні за кілограм коштує. Жінка моя, довго не думаючи, листа надіслала до фірми, яка **АМАТОР** виробляє. А фірма несподівано відповідь надіслала з розрахунками. В результаті ми зрозуміли, що наш прибуток буде справді більший! Два дні ми з жінкою розмірковували, нам усе здавалося незвичайним. Навіть дочку на вихідні з міста викликали, на допомогу. Спробую пояснити, тільки, вибачте, не своїми словами, тому що так розумно я не зумію, а словами тих, хто **АМАТОР** виробляє. Завдяки **АМАТОР** ріст цін на яйця перекрив ріст цін на зерно. Тому ті, хто зараз використовує **АМАТОР**, зароблять більше або стільки ж, як до подорожчання кормів. Тепер моя жінка продає яйця по чотири гривні за десяток і заробляє за місяць понад 1200 грн.

Лозунг фірми: "**АМАТОР** справиться з дорогими кормами!"

В.С. Оніщенко, *Полтавська область*

Види АМАТОР:
НЕСУЧКА,
КУРЧА,
ІНДИК,
БРОЙЛЕР,
СВИНЯ,
ПОРОСЯ,
СВИНОМАТКА,
ЛІКУВАЛЬНИЙ,
ТЕЛЯ,
КОРОВА,
КРОЛИК,
КОЗА.

АМАТОР

Придбати АМАТОР ви можете у ветаптеках, магазинах "Насіння", на ринках.

Оформлення замовлень післяплатою в фірмі "Гігієна Біо": *м. Вінниця, пров. Залізничний, 2, індекс 21034, тел. (0432) 27-75-97; м. Запоріжжя, вул. Орджонікідзе, 61, індекс 69009, тел. (0612) 35-77-23; АР Крим, м. Євпаторія, а/с 28, індекс 97412, тел./факс (06569) 2-95-99, 2-05-67.*

Ціна однієї упаковки АМАТОР (200 г), у разі купівлі післяплатою: 2-х упаковок — 6 грн., 3-х упаковок і більше — 5 грн.

Зимівля риби, або іспит для рибоводів

Нестача кисню спричинює загибель

Основна проблема, яка найбільше турбує рибоводів-аматорів узимку, — це нестача кисню у воді, що спричинює загибель цінних порід риби. До речі, зменшення вмісту кисню у воді до критичного рівня можна спостерігати не тільки взимку, а й улітку як у штучних, так і в невеликих водоймах природного походження.

Оскільки процеси, пов'язані зі збільшенням або зменшенням кількості розчиненого у воді кисню, дуже різноманітні й складні, то не можна передбачити кисневий режим водойми заздалегідь. Тому обійтися без регулярних аналізів води на вміст розчиненого в ній кисню протягом усього періоду вирощування риби неможливо. Дуже важливо контролювати вміст кисню взимку, коли у воді, що надходить з підземних джерел, його бракує. У воді, що надходить до штучних водойм з річковим водопостачанням із покритих льодом річок, також мало кисню. Проблема ускладнюється тим, що в цей час у всіх водоймах (як штучного, так і природного походження), незалежно від їхніх розмірів, відбуваються процеси гниття органічної речовини. Крім того, дихання всіх підводних тварин, на яке витрачається розчинений у воді кисень, постійно знижує його концентрацію.

Складність зимівлі риби полягає в тому, що кожна водойма має свої неповторні індивідуальні особливості, пов'язані не тільки з концентрацією кисню, а й з іншими фізико-хімічними властивостями води: водневий показник (pH) — показник кислотності або лужності, тісно пов'язаний з газовим режимом водойми, наявність двоокису вуглецю (CO_2), окислюваність води і безліч інших факторів, що істотно впливають на умови життя водяних мешканців.

Безумовно, це вимагає від рибовода-аматора чималих знань і досвіду для організації успішної зимівлі риби в присадибній водоймі. Тому тільки той, хто зумів зберегти своє рибне господарство в зимовий період, може сміливо вважати, що досяг певних успіхів у рибництві. На жаль, це рідко кому одразу вдається.

Правила організації зимівлі риби

Незважаючи на несхожість водойм, існують загальні правила організації зимівлі риби, вироблені рибоводами упродовж багатьох сторіч. Так, не рекомендується залишати на зимівлю цінні породи риби у ставках глибиною до 1,7 м, а також у водоймах із штучним водопостачанням у бетонній, металевій, плівковій і пластиковій оправі (за винятком південних регіонів, де мала ймовірність замерзання дзеркала водойми на тривалий час), бо це не тільки ускладнює технологічний процес організації зимівлі риби, а й дуже часто призводить до руйнування конструкції ложа водойми.

Перед настанням морозів усю рибу з таких водойм відловлюють. У шар бетонного (металевого, плівкового, пластикового) покриття ложа під час його будівництва має бути вмонтована труба з вентилем, через яку на зиму зливають воду. За відсутності дренажної труби воду із ставка можна відкачати за допомогою електронасоса, використовуючи її для поливу дерев та кущів.

Невеликі декоративні ставки малої площі глибиною до 0,5—0,6 м, зазвичай, вичерпують. Після звільнення водойми від води проводять профілактичний огляд ложа і, якщо необхідно, його ремонт. Крім того, звільнення водойми від води на зимовий період сприяє створенню сприятливих умов для розведення риби наступного сезону, бо мороз "продезінфікує" ґрунт, позбавивши його від різних збудників хвороб риби.

Щоб запобігти вимерзанню водяних рослин, їх прикривають шаром листя, яке навесні збирають. У безводній чаші під листям і сніговим укриттям рослини добре перезимовують і навесні, коли водойму наповнюють водою, починають нормально рости і розвиватися.

Декоративних риб, відловлених у водоймі, пересаджують до акваріуму на весь період зимівлі і повертають назад навесні, з появою стійкого для них температурного режиму води.

На зимівлю — до підвалу

Коропи, карасі, лини, товстолобики, білий амур тощо можуть зимувати в підвалі вашого будинку або на дачі за методом А.Кудрявцева, який бере невеликий посуд, з діаметром трохи більшим за довжину риб, укладає на дно мох, торф або звичайну глину шаром 2—4 см, зверху наливає воду, щоб її рівень був вище риби на 3—5 см. Після чого посуд з рибою накриває шматком скла, залишивши щілину для доступу повітря завширшки 5—10 см.

У кожній ємності (каструля, банка, миска тощо) він розміщує не більше трьох однорічок або одну дорослу рибу, що гарантує їм спокійну зимівлю й достатню кількість кисню. Посудини з рибою заносять у льох, де температура повітря не опускається нижче плюс 2°C, і ставлять їх одну на одну. Рибу не підгодовують протягом усієї зими, бо вона у заціпенінні й харчуватися не може.

Навесні А.Кудрявцев дістає з льоху ємності з рибою і випускає її у басейн. Почувається вона нормально і поступово починає харчуватися. Незважаючи на довгу зимівлю, навесні риба виглядає цілком здоровою і бере корм прямо з рук.

Таким способом зимівлі риби А.Кудрявцев користується понад 15 років. Однак, як свідчить досвід інших рибоводів-аматорів, що використовували метод А.Кудрявцева, значно зручніше тримати рибу в підвалі, використовуючи ємності побільше (дитячі або звичайні ванни, каструлі-виварки тощо). Так можна зберігати і товарну рибу, але слід пам'ятати, що температура води у ємності та водоймі, з якої відловили рибу, має бути однаковою, інакше у риби може бути шок.

Досвідчені рибалки знають, що виловлена і поміщена навіть у дуже гарні, але з іншою температурою умови риба здебільшого гине. Тому при поверненні її навесні з підвалу до водойми необхідно враховувати цей фактор. Щоб запобігти температурному шоку, ємності з рибою на кілька годин ставлять у водойму, але випускають її лише тоді, коли температура води в ємностях і водоймі стане однаковою.

Під час перебування риби у підвалі необхідно виключити сторонні звуки, бо це може вивести її із стану заціпеніння (спокою). Двері до підвалу відчиняють обережно, щоб вони не скрипіли і не стукали. Ходити по підвалу теж потрібно тихо, не шаркаючи взуттям. Для благополучної зимівлі риби повітря у підвалі має бути чистим, щоб їй легко дихалося. Якщо відчувається запах мишачого калу — це вірна ознака того, що завелися непрохані "гості", які не тільки створюватимуть небажаний шум, а й можуть випадково потрапити у ємності, викликавши псування води і загибель риби. Тому гризунів необхідно обов'язково знищити, використовуючи отрути або встановлюючи мишоловки.

Стан риби в ємностях перевіряють, користуючись ліхтарем зі склом червоного кольору. Вилучають окремі особини обережно, не порушуючи спокою інших риб.

Колодязі на дні водойми

Якщо гарного підвального приміщення немає, то зимівлю риби можна організувати в одному-двох зимувальних колодязях, модель яких пропонує А.Мойсеєв. Їх можна влаштувати як у водоймі, так і поруч з нею (рис. 1).

Для устаткування такого колодязя найкраще використовувати азбестоцементну трубу діаметром не менше 80 см. У заболочених ґрунтах, а також там, де підґрунтові води в зимовий період залягають не глибше двох метрів, можна використовувати звичайні залізобетонні колодязні кільця.

Для нормальної зимівлі риби рівень води в колодязі має бути 2,5—1,7 м. Як свідчить багаторічний досвід, в одному колодязі діаметром 90 см успішно зимує до півсотні риб-однорічок різних порід. При зимівлі риби дво-трирічного віку їхню кількість зменшують у 2—4 рази.

Після переселення риби в колодязь його отвір варто нещільно прикрити дерев'яним щитом. Шар снігу добре вкриватиме колодязь, і в ньому зберігатиметься плюсова температура. Вода не буде замерзати, і кисень з підводного повітряного прошарку збагачуватиме воду, рятуючи рибу від замору.

За відсутності снігу в сильні морози для додаткового утеплення поверх дерев'яного щита можна покласти мати з соломи або іншого матеріалу, що добре пропускає повітря.

Рибу в колодязі не підгодовують, бо протягом усієї зимівлі вона нічого не їсть.

Якщо взимку підняти утеплювальну кришку і заглянути до колодязя, то на його дні можна побачити щільну зграйку риб, які зрідка, немов знехотя, ворушать плавцями.

Як тільки зійде сніг, водойму заповнюють водою, а через 2—3 дні, коли вода відстоїться, пересаджують рибу, вийняту з колодязя. Зазвичай вона має здоровий вигляд, відходів під час зимівлі практично не буває. Через 2—3 дні, коли риба акліматизується у водоймі, починають її підгодовувати.

Зручно й легко можна влаштувати зимувальну яму (колодязь) на дні водойми (рис. 2). Тоді під час спускання (відкачування, вичерпування) води значна частина риби самостійно перейде в таку яму. Верхній бруствер колодязя слід розташовувати вище нижньої точки ложа водойми на 30—40 см, щоб уникнути потрапляння до нього стічних вод під час зимових відлиг і замулювання влітку.

Повітряний прошарок між щитом перекриття і дзеркалом води в колодязі (ямі) має бути не менше 1 м, що забезпечуватиме достатнє надходження кисню у воду і захист від замерзання.

Навесні, після того як розтане сніг, колодязь част-

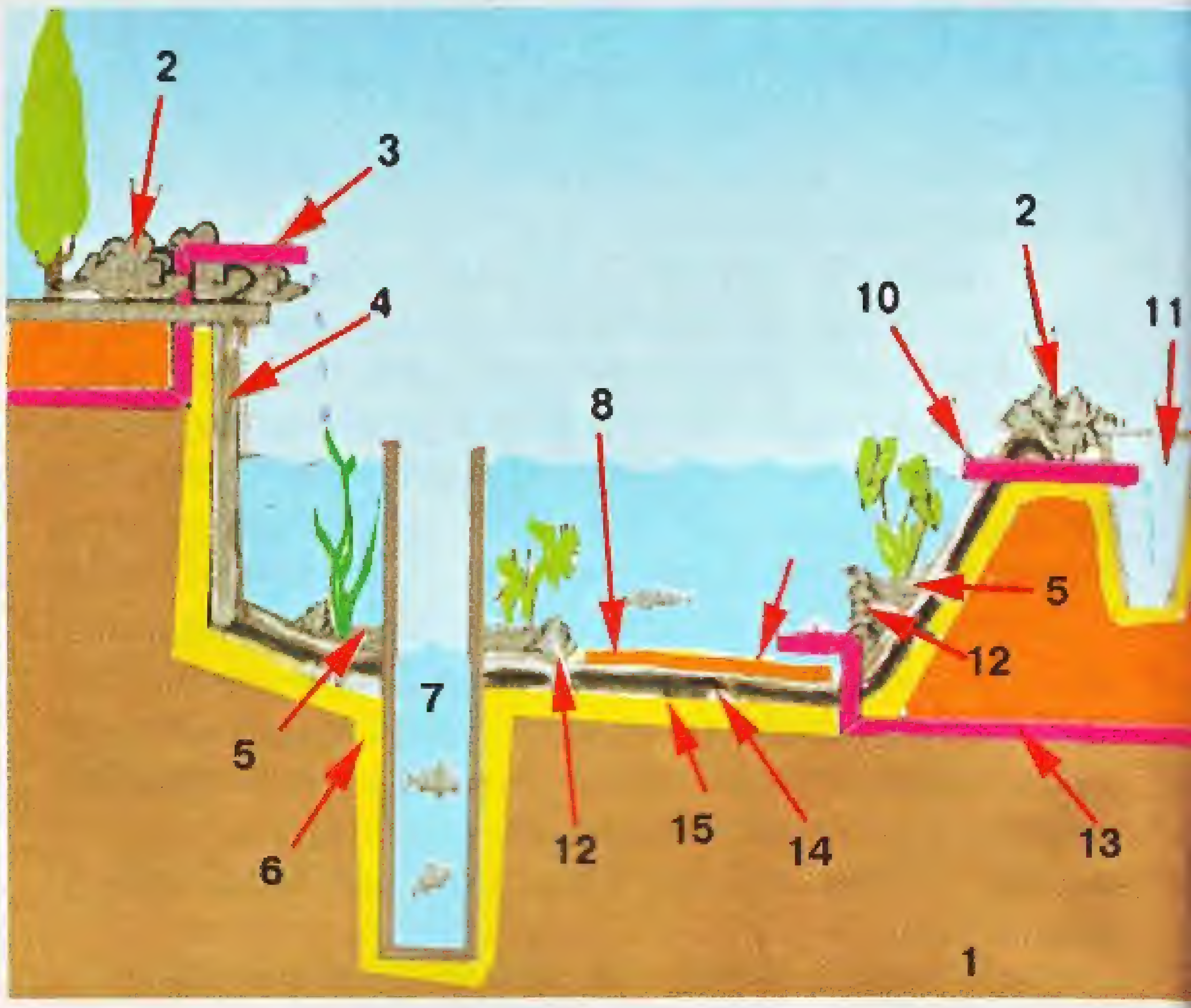

Рис. 1. ***Водойма А. Мойсеєва з бетонним колодязем для зимівлі риби:*** *1 — природний ґрунт; 2 — декоративні плити і каміння; 3 — водопровідна труба; 4 — бетонна підпірна стінка; 5 — ґрунт для рослин; 6 — піщана подушка; 7 — бетонний колодязь для зимівлі риби; 8 — захисний шар бетону 5 см; 9 — шар піску; 10 — переливна труба; 11 — дренажний колодязь; 12 — декоративне каміння для закріплення ґрунту; 13 — дренажна труба з краном, що забезпечує повне спорожнення водойми; 14 — гідроізоляція (руберойд на бітумній мастиці або смолі); 15 — бетонна монолітна плита, армована сталевою сіткою 10—12 см.*

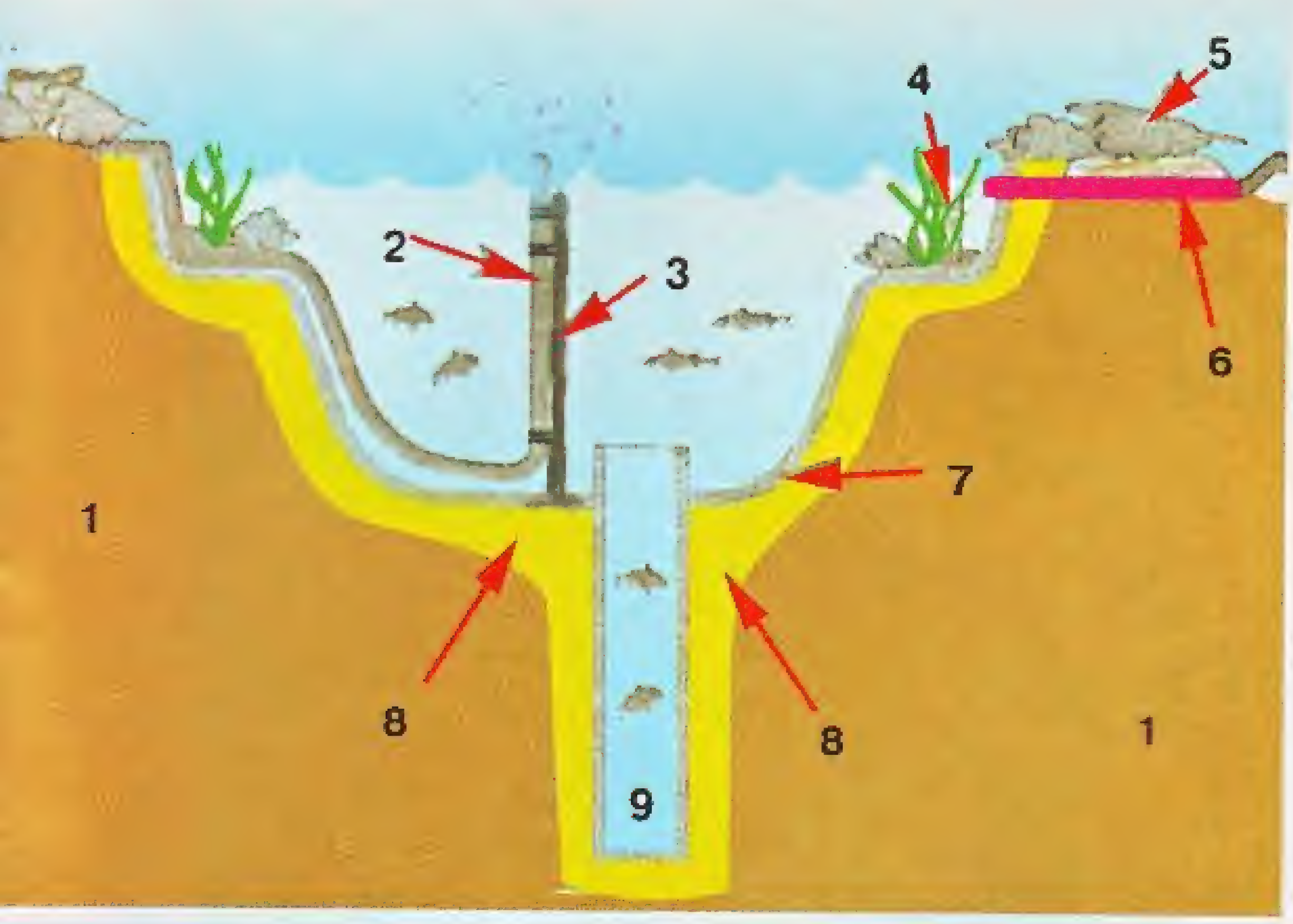

Рис. 2. **Водойма із заглибленим зимувальним колодязем:** *1 — природний ґрунт; 2 — фонтан з водопідвідним шлангом; 3 — штир для кріплення водопідвідного шланга з форсункою для аерації води; 4 — ґрунт для рослин, закріплений декоративним камінням; 5 — декоративне каміння або плити; 6 — переливна труба з шлангом для краплинного поливу садовини та городини; 7 — залізобетонна конструкція ложа водойми; 8 — піщана подушка; 9 — заглиблений бетонний колодязь (яма) для зимівлі риби.*

ково заповнюють водою, а потім протягом 2—4 діб (залежно від площі й глибини водойми) — доверху. Під час спеки, коли температура води у водоймі перевищує критичну, він може слугувати прохолодним притулком для риби.

Повітряні порожнини рятують від замору

У водоймах із джерельним і річковим водопостачанням глибиною 1,7—2,5 м рибоводи-аматори застосовують різноманітні прийоми для запобігання зимовому замору. Найчастіше після замерзання водойми, коли лід має товщину 2,5—3 см, прорубують ополонку і через неї відкачують воду за допомогою водяного насоса. Повітряна порожнина завтовшки 10—15 см, яка утворюється між льодом і водою, насичуватиме її киснем. Потім ополонку накривають, утеплюють, щоб холод не досяг поверхні води і заморозив її знову, а лід навколо утеплюють снігом.

Подібний спосіб захисту риби від замору прийнятний тільки для невеликих ставків площею до 50—70 м² із слабким зимовим водоприпливом. У ставках більшої площі після відкачування води дуже часто лід розтріскується і під власною вагою опускається на воду.

Використання снопів із соломи і очерету, поставлених в ополонці, не завжди запобігає замору цінних порід риби. Це можна застосовувати лише під час зимівлі карася, який значно легше від інших риб переносить кисневе голодування. Відомо чимало випадків, коли карасі, зарившись на 0,4—0,6 м у мул, успішно зимували навіть у промерзлій аж до самого дна водоймі.

Ополонкам "тепло" під ящиками

Оригінальний захист риб від зимового замору придумав А.Валунський, який виготовив з пінопласту завтовшки 70—80 см ящики розміром 70х70х40 см. Після льодоставу він зробив ополонки біля берега в різних місцях і поставив ящики над ополонками догори дном. Для зручності днища ящиків зробив знімними. Ополонки під такими ящиками промерзають тільки в дуже сильні морози. Проте, щоб такого не сталося, у ящиках він установив по одній лампочці потужністю 40—60 Вт, а в одному з них поставив тепловий датчик, який через реле при температурі 0°С вмикав, а коли вона досягала плюс 2°С, вимикав лампочки. Енергії витрачалося небагато, а ополонки не замерзали.

За відсутності пінопласту ящики можна збити з дощок, прикрити їх матами з рогозу, очерету, соломи або осоки.

Додаткова аерація і "поверхневий" термометр

Значною мірою поліпшуються умови зимівлі риби, коли для додаткової аерації води застосовують компресор. З цією метою можна використати трубу від 1/4—1/2 дюйма довжиною 1,5—2 м, просвердливши в ній через 5—10 см отвори діаметром 2 мм. Шланг, надягнутий на кінець труби, прокладають по дну ставка, виводять через ополонку і приєднують до компресора. Кожні 7—10 днів за допомогою цього пристрою до ставка подають свіже повітря протягом 30—60 хвилин. Придатний будь-який компресор, навіть автомобільний.

Щоб риба перезимувала без втрат, необхідно постійно стежити за температурним і кисневим режимом води. Найприйнятніша температура біля дна водойми від плюс 0,5 до 2°С.

Більшість вирощуваної у ставках риби не пристосована до тривалого перебування у воді з температурою нижче 0°С, вона хворіє і гине. Ось чому взимку надзвичайно важливим є контроль за термічним режимом водойми, адже зміна температури води навіть на десяті частки градуса може негативно позначитися на стані зимуючої риби. Слід зазначити, що найчастіше нижче критичного рівня температура буває в ставках глибиною до 1,6 м.

Температуру води у водоймах вимірюють за допомогою спеціального "поверхневого" термометра, що являє собою металеву оправу, окантовану металевим або капроновим стаканчиком з отворами. В цю оправу вставляють водяний ртутний термометр з ціною поділок 0,1—0,5°С. Термометр опускають у воду на невелику глибину і тримають не менше 5 хвилин, потім його виймають і визначають температуру за висотою стовпчика ртуті. Вода в стаканчику, куди опущений резервуар із ртуттю термометра, зберігає температуру шару води, де замірювали температуру.

Для зручності визначення глибини на мотузку, до якої прикріплено термометр, потрібно нанести позначки глибини через кожні 10 см. Якщо спеціального термометра немає, можна використовувати звичайний хімічний, набираючи воду в пляшку або якусь іншу ємність.

Один раз на 10 днів, а за необхідності й частіше, варто перевіряти вміст кисню у воді, звернувшись для цього до санепідстанції, районної ветеринарної чи

хімічної лабораторії. У рибгоспах є іонометричні зонди та оксиметри — прилади, здатні за лічені секунди визначити вміст кисню у воді.

Якщо таких приладів або можливості зробити аналіз води в лабораторії немає, то нестачу кисню можна визначити за поведінкою риби: коли вміст кисню падає нижче норми, риба масово підпливає до ополонок. У такому разі без аерації або інших заходів щодо насичення води киснем не обійтися.

Варто пам'ятати, що для нормальної зимівлі різних видів риби (короп, лин, товстолобик, білий амур) у водоймі обов'язково має бути прошарок води, що не промерзає, завтовшки не менше 0,8—1 м. Значна частина риби гине, якщо вміст кисню у воді менше 0,5 мг/л.

Слід зазначити, що кисневий режим залежить не тільки від водоприпливу і зіткнення дзеркала води з атмосферою, а й від щільності посадки риби на зимівлю. Так, у зимувальних ставках для однорічок коропа вона має бути до 50 шт./м², рослиноїдних риб — 25 шт./м², 2—3-річних коропів — 3—5 шт./м², рослиноїдних риб — 2—3 шт./м². За щільнішої посадки риби необхідно подбати про поліпшення кисневого режиму.

Щоб запобігти замору риби від нестачі кисню, в ставках із струмковим водопостачанням необхідно забезпечити рівномірне надходження води, яке контролюють 2—3 рази на місяць. Упродовж усього зимового періоду слід підтримувати постійний рівень води, щоб не допустити руйнування льоду або розливу води поверх нього. Необхідно також постійно очищувати від льоду канали, через які подається вода, і поверхню біля водоспусків.

Для поліпшення кисневого режиму аерують воду за допомогою найпростіших пристосувань, установлених на каналі, через який подається вода (драбинка, жолоб, столик, колесо з лопатями як на млині, крутилка тощо). Нерідко недосвідчені рибоводи замінюють аерацію води збільшенням її проточності. Подібне рішення є хибним, бо збільшення проточності води виводить рибу з малорухомого стану, що спричиняє ослаблення її організму й загибель під час зимівлі.

"Царську" рибу — у царські умови?

У джерельних та струмкових незамерзаючих ставках з великою проточністю води добре зимує форель. Для неї необхідна проточна вода із значним вмістом кисню. Порівняно з коропом, білим амуром, товстолобиком, форель чутливіша до зниження вмісту кисню у воді. Зменшення його кількості до 5 мг/л небезпечне для форелі, а до 2 мг/л — призводить до її загибелі. Потерпає вона і від різких температурних перепадів. За відмінного кисневого режиму форель можна годувати при температурі вище 5°С. Але найкраще вона споживає корм за температури плюс 12—15°С.

Найприйнятніші природні умови для спорудження форелевих ставків у західних регіонах України.

Отже, успішний результат зимівлі риби в будь-якій водоймі, незалежно від джерел водопостачання, залежить від багатьох важливих чинників, і, зокрема, від спостережливості рибовода-аматора, адже тільки виважене й обмірковане проведення цілого комплексу заходів сприятиме досягненню цієї мети.

В.Тарасюк

АТ "Високий врожай" дякує читачам, що взяли участь у конкурсі під назвою "Регулятори росту в моєму городі, саду, квітнику, теплиці", який ми проводили торік. Публікуємо витримки з листів переможців конкурсу:

"Вирощуванням овочів і картоплі займаюся 12 років, а з регуляторами росту почала експериментувати з 2002-го.

Посіяла моркву, цибулю і буряк без обробки насіння регуляторами росту і дуже поплатилася. Тільки насіння огірків сорту Конкурент замочила в Івіні та висіяла на 15 сотках. Посуха брала своє — сходів не було ніде. Перший дощ пройшов 6 червня. Через 2 дні наші огірки стояли як солдатики, а те насіння, що не було оброблене, так і не проросло. Але на цьому негаразди не скінчилися — пішла нова хвиля посухи. Огірки страждали, витримуючи спеку до 50—60°С. Другий дощ пішов тільки 15 липня. Після нього всі рослини стрімко пішли в ріст.

Який у нас був врожай огірків! Він звичайно трохи запізнився. Огірки масово пішли з 1 серпня. Ми щодня збирали по 5 мішків, і так до листопада.

Помідори, при вирощуванні яких я використовувала Івін та Емістим С, так само дали чудовий урожай. Восени в нас уже не було сил їх збирати.

Хочу подякувати АТ "Високий врожай" — виробнику таких прекрасних препаратів. Адже люди з нашого села не вірять, що такі врожаї можна одержувати без поливу.

Г.Г.Васільєва-Вертиль,
с. Мічуріне, Тельманівський р-н, Донецька обл.

"Посадила я перець на узбіччі городу. Обробила розсаду перед висаджуванням Івіном, а під час цвітіння обприскала Емістимом С. Перець виріс по пояс, зелений і дуже рясний — по 9 — 10 плодів на кожному кущі, і всі великі, рівні, соковиті. Ніхто не проходив біля городу, щоб не помилуватись грядкою.

...Завдяки Вашій продукції мене поважають люди. Без вагань беруть у мене розсаду і дякують за зібраний урожай. Замовляють розсаду ще взимку."

С. Калинюк,
с. Рашків, Городенківський р-н, Івано-Франківська обл.

"Експериментувала з регулятором росту Емістимом С при вирощуванні помідорів і огірків. Замочила насіння в розчині Емістиму С, підсушила і висіяла. Іншу частину висіяла в ті ж терміни, але без замочування в регуляторі росту. Оброблене насіння огірків проросло на третій, а насіння помідорів — на п'ятий день, раніше від необроблених. Для ранніх овочів це дуже важливо.

До кінця квітня помідори з партії, обробленої Емістимом С, досягли висоти 120 — 140 см, листя в них було темно-зелене, стебла товсті, а на кущах сорту Мурил - F_1 з'явилися суцвіття.

Використовувала регулятор Чаркор на чубуках винограду. Результат перевершив очікуване. Приживлюваність становила 100%, корені були мичкуватими і сильними. Лозу в період росту два рази обприскувала Емістимом С. До кінця

першого року вона виросла на 1,0 — 1,5 м і встигла визріти.

Регулятори росту разом працюють на славу. Я називаю їх "чарівними крапельками".

В.П.Гончарова,
с. Глушенкове, Боровський р-н, Харківська обл.

"Переконавшись у дієвості Емістиму С при вигонці конвалії, ніяких експериментів у персиковому саду не робила. Просто обприскувала дерева, починаючи з фази бутонізації. Більшість обробок здійснювала, додаючи регулятор росту до розчину хімікатів для боротьби з кучерявістю листя, попелицею, східною плодожеркою, гниллю...

Завдяки Емістиму С плоди були чудові, великі, на дуже перевантажених деревах — середні, але дуже яскраві, ошатні. А в персика, як відомо, зовнішній вигляд і смак пов'язані прямо. Врожаю вистачило всім. Значну частину продали. Незважаючи на велику кількість персика на базарі, проблем з реалізацією не відчували: такі красиві плоди були потрібні всім.

Г.Г.Зайцева,
с. Скворцове, Сімферопольський р-н, АР Крим

"Ось уже 3 роки використовую регулятори росту при вирощуванні картоплі. Одержую великі надбавки врожаю, обробляючи бульби перед висаджуванням Потейтіном, а потім обприскую рослини в період бутонізації Емістимом С разом з інсектицидами. Кущі ростуть красиві і мало уражуються хворобами. Бульби одержуємо великі, чисті, рівні. Я дуже вірю в ці препарати й усім раджу їх застосовувати.

Розсаду помідорів обробляю Івіном. Дуже задоволена. Рослини не хворіють, витримують різкі перепади температури. Плоди збираємо до глибокої осені.

В.Н.Суровцева,
смт Понінка, Полонський р-н, Хмельницька область

АТ "Високий врожай" надсилає регулятори росту рослин поштою на умовах післяплати. Заявки приймаються за адресою: АТ "Високий врожай", 02160, м. Київ, Харківське шосе, 50, або за телефонами: (044) 559-71-77, 559-10-95; 559-32-13.

Пропоную...

●... післяплатою великоплідні суниці: Гігант Джорней, Машенька, Десна... Конверт—каталог.

Валентина Василівна Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

●... цибулини лілій голландської селекції.

Ольга Василівна Власюк,
а/с 79, м. Павлоград, Дніпропетровська обл., 51400

●... саджанці поштою. Виноград, актинідію, жимолость, малину, кизил, агрус, калину, лимонник та ін. Декоративні: клематис, текому, вейгелу, гортензію та ін. Каталог у вашому підписаному конверті.

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39625.
Тел. (05366) 6-17-00

●... помідори: Ефемер, Ренет, Ляна, Волове серце, Яблунька Росії; перець: Андора, Ахотава, Ельдорадо, Лайлак Белл, Каліфорнійське диво, огірки, гарбузи великоплідні. Конверт—каталог.

Р.В. Бойчук,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

●... накладною платою сучасні гофровані гладіолуси 150 сортів. Конверт—каталог.

Валентина Василівна Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

●... щорічно... тюльпани — 150, нарциси — 90, виноград — 100, умови пільгові...

Григорій Володимирович Луценко,
пров. Донський, 50, м. Маріуполь, Донецька обл., 87522

●... цибулини лілій (Азіатські, Ла-гібриди, Орієнтальні, Лонгифлорум) для відкритого ґрунту, а також охолоджені цибулини на вигонку. Конверт—каталог.

Л.В. Петрусенко,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл., 45070,
тел. (03352) 92-0-77

●... найновіші великоплідні сорти смородини (40), малини (40), аґрусу (15), суниць (80), серед останніх айстри — свита королеви Єлизавети — Принцеса Діана, Елізабет, $Ф_1$ — Всесвітній дебют, Сент Крик, Баунті. Оптові партії промислових сортів малини.

Володимир Федорович Нікіпєлов,
вул. Шевченка, 76, с. Тубільці, Черкаський р-н, Черкаська обл., 19611

●... насіння помідорів: Ефемер, Отрадний, усі сорти Рудаса, Маслова, Тарасенка, для тривалого зберігання: Жираф, Рококо; перцю (10); огірків, кавбуза, великоплідних гарбузів, огіркової трави, однорічних квітів, картоплі (40): Повінь, Кобза, Біла ніч...

В.Р. Пакус,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

●... високоврожайну садивну картоплю. Конверт-каталог.

Валентина Андріївна Білоус,
вул. Луначарського, 5, м. Н.-Сіверський, Чернігівська обл., 16000

●... поштою (по лютий) саджанці плодово-ягідних культур нових сортів вітчизняної та зарубіжної селекції для інтенсивних садів. Чистосортність гарантується. Конверт—каталог.

Леонід Ілліч Проказін,
вул. Воскресинська, 18, кв. 2, м. Миргород, Полтавська обл., 37600

●... насіння найкращих сортів помідорів, перцю, баклажанів. Конверт—каталог.

Сергій Паранчук,
пл. Меліораторів, 4/36, смт Брилівка, Херсонська обл., 75143

●... насіння помідорів (200): Ефемер, В. Висоцький, для тривалого зберігання: Жираф, Шедевр 1,2; перцю (10); великоплідних гарбузів, сорго, квасолі, сої, пряних; картоплі (30): Повінь, Божедар, Поліська рожева, Атлантик...

Г.В. Горін,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

●... кращі сорти садової суниці. Каталог висилаю в підписаному конверті.

Людмила Василівна Пономаренко,
вул. 50 років Жовтня, 21, кв. 10, сел. Красногвардійське, АР Крим, 97000,
тел. 8 (06556) 9-58-68

●... жоржини Барбара, Евелін, Проціон — прекрасні для зрізу, користуються великим попитом.

Людмила Олексіївна Сергієнко,
Київське шосе, 70, кв. 10, м. Полтава, 36028,
тел. (05322) 3-68-27

●... гладіолуси. Ціни низькі.

К.Я. Войтенко,
І-й пров. Маяковського, 15, м. Ромни, Сумська обл., 42001

●... сортові жоржини.

Л.І. Зінченко,
вул. Гагаріна, 25,
с. Тарасівка, Зінківський р-н, Полтавська обл., 38113

●... саджанці суниці, винограду, цибулини лілій. Кращі сорти. Дешево. Конверт-каталог.

Н.П. Вітковська,
с. Левків, Житомирський р-н, Житомирська обл., 12405
тел. (0412) 49-13-72

●... жоржини, колекційні сорти на зріз, конверт—каталог.

Валерій Олексійович Стряпчий,
вул. Ростицька, 26, м. Чернівці, 58004,
тел. (03722) 2-15-84

●... усім бажаючим надішлю безкоштовно насіння помідорів Спринт-Таймер. Маса плодів до 2,5 кг, врожайність до 30 кг з куща. Від вас конверт із з/а.

Р.М. Духов,
с. Мишурін Ріг, Верхньодніпровський р-н, Дніпропетровська обл. 51610

●... виготовлю амулети на удачу, любов, багатство, торгівлю. Амулети захисні — особисті (від порчі, зглазу, злодія), для дому, дітей, дачі, машини, тварин. Подробиці листом у вашому конверті із з/а.

Інге Фурман,
п/с 4, п/в Сонячне, м. Севастополь, 99815

●... надзвичайно вигідна пропозиція!!! Зацікавленим особам — унікальна можливість створити власний нестандартний бізнес з отриманням реального прибутку від 2500 гривень з 100 $м^2$ за рік. Гарантований збут та інвестиційна підтримка! Ознайомлення з бізнес—проектом. Запит+конверт із з/а.

а/с 15 "БП",
смт Ст. Вижівка, Волинська обл., 44400

●... в сім'ї горе — є алкоголік, немає спокою, сварки. Ви самі можете вдома його вилікувати. Вишлю платний рецепт.

Ярослав Антонович Конет,
с. Поділля, Заліщицький р-н, Тернопільська обл., 48613.

●... схеми: 3-фазний електродвигун на 220 В на повну потужність, без конденсаторів; різноманітний сільгоспінвентар.
а/с 10, м. Городня, Чернігівська, 15100

●... 20 сортів гіацинтів. Конверт—каталог.

В.В. Литвин,
вул. Щорса, 7/9, кв. 53, м. Київ, 03150

●... декоративнолистяні ліаноподібні, красивоквітуючі кімнатні рослини; саджанці діжкових; ампельні пеларгонії, інші балконні новинки; садові, шипшину; суху статицію на вагу. Каталог.

Ірина Ярославівна Буряк.
вул. Шкільна, 21-а, м. Жидачів, Львівська обл., 81700

●... саджанці та насіння звичайних і нових культур. Конверт—каталог.

О.І. Джус,
с. М. Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

●... високоврожайні смачні сорти картоплі. Конверт—каталог.

Володимир Петренко,
с. Березова Лука, Гадяцький р-н, Полтавська обл., 37342

●... тюльпани 250 сортів (50 бахромчастих), нарциси, гіацинти, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
п/с 29, м. Київ, 02156

●... насіння овочів і квітів: аматорське, вітчизняне та зарубіжне. Від 10 коп. у міні-пакетиках, 20—50 коп. — у кольорових. Знижки, гурт, вагові. Захист рослин. Конверт—каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка, Мар'їнський р-н, Донецька обл., 85630,
тел. (06278) 2-35-20

●... гладіолуси, іриси, лілійники, лілії. Конверти—каталоги.

В.Ф. Трошкін,
пр. Тітенка, 1, м. Васильків, Київська обл., 08606
E-mail: troshkin@raritet.com.ua.

●... найкращі сорти картоплі: Оксамит-99 (середньорання, рожева, у 2003 р. серед 153 сортів мала найвищу врожайність), Барста-4, Белларосса, Агаве, Каратоп, Біле поле, Повінь, Вінета, Розара, Світанок київський, Валун, Поляна. В посилці 700 г бульб на розведення. Відправка посилок з 9.03.2004 р. по 20.04.2004 р. Оплата попередня, перерахувати поштою простим грошовим переказом: за Оксамит-99 — 17 грн., Барста-4—15 грн., Белларосса — 13 грн. Агаве — 11 грн., за інші сорти — 9

грн. Детально про сорти: каталог безкоштовно в надісланому конверті. Висловлюю щиру подяку всім добродіям, які замовляли у мене картоплю на розведення в останні 10 років. Картопля з Житомирської області найякісніша для розведення, бо це північ України.

Анатолій Федорович Стаднік,
вул. Робітнича, 4, кв. 3, м. Баранівка,
Житомирська обл., 12700

●... гладіолуси, лілії, тюльпани. Низькі ціни, безкоштовні інструкції, консультації. Каталог у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
п/с 33, м. Кременчук-8, Полтавська обл., 39608,
тел. (05366) 68-9-51

●... насіння, живці, саджанці — гумі, ківі, унабі, граната, жминди, актинідії, смородинового дерева, чудових сортів малини, ожини, суниці.

О.В. Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

●... терморегулятор, металошукач, молокожиромір. Конверт— каталог.

Віталій,
вул. Франка, 36/16, Синява, Хмельницька, 31400

●... насіння рідкісних овочів: момордика, чорниця однорічна, ангурія, тамарилло, гранадилла, кавові боби, уйсун, чуфа, бенінказа, індійський огірок, мелано, аругула, китайський кавун, суниця-шпінат, фізаліс пурпуровий, помідор-персик, баклажан-помідор, капуста довгожителів, китайська багаторічна цибуля, цибуля-слизун, цибуля-порей та інші.

а/с 84, м. Київ, 02166

●... 200 сортів гладіолусів, іриси, лілійники та інші культури. Каталог — у вашому конверті.

Наталія Вячеславівна Крамарова,
а/с 42, м. Луганськ, 91042

●... розмаїття корейських хризантем — 150 сортів.

Г.К. Усійчук,
с. Милуші, Луцький р-н, Волинська обл., 45631

●... садивний матеріал жоржин, канн, хризантем.

Валентина Дмитрівна Горбань,
вул. Старобазарна, 1-а, кв. 51, м. Золотоноша,
Черкаська обл., 19700

●... актинидію, мурайо, унабі, розмарин, лаванду, гранат карликовий, вітекс, гібіскус, троянди мініатюрні, левзею, жимолость, каприфоль, обліпиху, аґрус безколючковий, п'ятипал, виноград комплексностійкий, трави декоративні та ін. Усього понад 200 видів.

Лідія Іванівна Єлагіна,
вул. Шевченка, 239/29, м. Нікополь,
Дніпропетровська обл., 53219,
тел. (05662) 3-37-54

●... насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт—каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

●... садивну картоплю 70 новітніх сортів світової селекції. Посилки від 6 кг. Безкоштовний каталог у вашому конверті.

Костянтин Юрійович Давидовський.
пр-кт Корольова, 2-в, кв. 64, м. Київ-134, 03134,
тел. (044) 472-58-00

●... картоплю (20 сортів). Міцелій грибів, насіння, пакети.

Борис Олександрович Карпич,
п/с 32, м. Харків, 61052,
тел (8-067) 722-63-62

●... агроном-виноградар пропонує саджанці, чубуки понад 100 комплексностійких сортів. Конверт—каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

●... насіння помідорів, огірків, солодкого та кімнатного гіркого перцю, баклажанів, амаранту, гірчиці; картоплі (40); саджанці великоплідної смородини. Каталог у вашому конверті.

Валентин Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17502

●... насіння помідорів: Жигуль, Аурія, Атлант, Ефемер, Діна, Іслобея, Спринт-Таймер, Трайтон (70); солодкого перцю Бел Гой; дині Алушта; кавуна Дарунок Сонця (жовтошкірий); китайських огірків; баклажана Фіалка, Меч Самурая; бульбоцибулини гладіолусів та ін. Пакет насіння, каталог—безкоштовно. Ваш конверт.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500

●... айстри новітніх сортотипів Матадор з діаметром квітки до 20 см та інші.

Горб,
вул. Шевченка, 4, кв. 1, м. Гадяч, Полтавська обл., 37300

●... здоровий садивний матеріал картоплі та високодекоративних жоржин.

Н.І. Боса,
с. Соснівка, Гадяцький р-н, Полтавська обл., 37352

●... інкубатор з перевертанням на 50 яєць — 130 грн., мінілюстра Чижевського — 60 грн.

п/с 147, м. Первомайськ, Луганська обл., 93201,
тел. (06455) 6-13-85, 6-44-89

●... нові сорти для інтенсивного садівництва: яблуні, груші, смородину, клонові підщепи. Саджанці та живці.

П.М. Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м. Умань, 20300,
тел. (04744) 3-09-86

●... посухостійкі (ДСГ №5) та суперурожайні (50 кг з 1м²) помідори та ін. + оздоровча література — каталог.

М.П. Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000

●... хризантеми, жоржини, іриси, гладіолуси декоративні, плодові кущі та багаторічники.

А.М. Краснухін,
вул. Г. Корольової, 14-68, м. Дніпропетровськ, 49051

●... допомогу в пошуку рослин. Список надсилається безкоштовно у вашому конверті.

О.І. Болотських,
Банк Даних колекціонерів рослин,
а/с 17, м. Київ, 02105

●...реалізуємо декоративні рослини.

О.І. Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

●... кози

(044) 468-09-30

●... понад 1000 сортів насіння овочів та квітів (70 сортів айстр, петуній, кімнатних квітів). Конверт — кольоровий каталог.

Раїса Боренкова,
вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

●... високоякісне насіння солодких сортів помідорів, перцю великоплідного, інших овочів, недорого, післяплатою. Конверт-каталог.

Лариса Георгіївна Рудницька,
с. Березівка, Устинівський р-н, Кіровоградська обл., 28625

●... найкращі сорти суниць. Конверт—каталог.

Тетяна Петрівна Духовська,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615,
тел. (0472) 30-29-28

●... нестандартний підхід — нестандартні заробітки! Унікальна інформація з організації високоприбуткового агробізнесу в умовах присадибного господарства. Зацікавились? Запит + конверт із з/а.

а/с 3, смт Ст. Вижівка,
Волинська обл., 44400

●... маточники хризантем суперранніх та середніх сортів

Надія Миколаївна Піка,
тел. (05693) 444-92

●... найширший вибір кращих сортів лілій на зріз (від 1,60 грн./шт.) та гладіолусів (від 0,90 грн./шт.) для вигонки на бажану дату. Найновіші сорти хризантем — великоквіткові, гіллячкові, мультифлора, горщикові, корейські — вкорінені живці в контейнерах, у травні-червні. Гуртові знижки.

Петро Володимирович Маклюк,
ІІ пр. Калініна, 3, м. Городня, Чернігівська обл., 15100
тел. (04645) 2-40-78

●... перець Бел Гой і К^{O}, Колокол, Богатир та ін., чуфу, люфу, момордику (7 сортів), кавбуз, кавбудек, диньбуз, гарбуздиню, канталупу, огурдиню, Титан, скорцонеру, сою, вігну, чину, маш, цибулю широколисту та багатоярусну, жминду, сорис, іргу, гумі, йошту, барбарис, айву А,В,Я, вишнє-черемху, помідори ранні, суперранні; ліаноподібні, гігантські, стійкі до фітофтори. Каталог 500 найменувань.

В.П. Ярмольчук,
вул. Франка, 3, смт Рафалівка, Рівненська обл., 34371

●... інформацію нетрадиційних джерел дешевого опалення (5 грн.)

а/с 4, Тараща, Київська, 09500

...за попередню оплату багаторічники: кущі бузку, гібіскуса сірійського, трав'янистого, тамариксу, альбіції; ліани гліцинії, кампсису, плюща, тладіанти. Красивоквітуючі квіти; ромашка, центаурія, функія, солідаго, грунтопокривні, очитки... Саджанці малини, суниці, аґрусу. Насіння овочевих культур. Каталог у вашому конверті.

Марія Григорівна Щербина,
вул. Князева, 28/8, а/с 27, м. Татарбунари,
Одеська обл., 68100

●... насіння овочів та квітів у кольорових європакетах та вагове, пакети для насіння понад 600 найменувань, насіння для фермерів у професійних пакетах та банках. Купуємо якісне насіння! Відправляємо поштою, видаємо документи. Для кольорових плакатів та каталогу від вас — великий конверт з марками на 65 коп.

О.А. Самарцева,
а/с 12, м. Луганськ, 91040,
тел. (0642) 46-63-01, 46-82-91, 8(044)216-89-29

●... варотом для лікування бджіл від вароатозу.

а/с 53, м. Київ, 02094, тел.478-06-34

●... брошури "Здоров'я з вулика. Всі продукти бджільництва". Ціна 1 прим. — 1,50 грн. Журнали "Пасіка" за минулі роки за ціною 0,50 — 1 грн. за примірник. Книгу для забудовників "Власна оселя" — 15 грн.

вул. Краківська, 20, м. Київ, 02094,
тел. 552-95-11

●... троянди, тюльпани, нарциси. Кольоровий каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай, Крим, 98400

●... найдешевше насіння овочів на Україні: помідори (300), перець (120), баклажани (20), тютюн (8), фізаліс (7), кімнатні помідори (40), перець (55), огірки (10), соя (4) та багато ін. Насіння свіже, багато новинок. Каталог та пакет насіння безкоштовно - у вашому конверті.

М.В. Семикопний.
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл. 17461

●... жоржини на зріз.

Світлана Валентинівна Матвійчук,
с. Стуфчинці, Хмельницький р-н, Хмельницька обл., 31323

●... продам інкубатори, 1400 яєць, оригінальна технологія, гарантія.

тел. (04633) 2-18-21

●...племінне поголів'я в'єтнамських травоїдних свиней. Звертатись за адресою:

Р.Л. Загорулько,
а/с 19, м. Канів, Черкаська обл., 19000,
тел. 8 (04736) 3-53-90; 8 (050) 385-59-49.

Школа майстрів хутра та шкіри

Полтавського науково-виробничого центру „Оптиміаліст" запрошує на навчання

Усього за три тижні інтенсивного практичного навчання кожен бажаючий зможе навчитись, як в умовах домашньої майстерні чи малого підприємства:

- вичиняти та фарбувати хутро, шити хутрові вироби;
- виробляти та фарбувати шкіру;

Зимова учбова група буде працювати з 1 по 22 лютого 2004 р. Вартість навчання з проживанням — 500 грн. Зарахування на курси за попереднім записом.

Після закінчення навчання видається свідоцтво та надається допомога на обладнання домашньої майстерні, виробничої дільниці малого підприємства, забезпечення їх матеріалами для роботи, реалізацію виробленої продукції.

Центр реалізує хімпрепарати для вироблення та фарбування хутра (шкіри), надсилає поштою підручник В. Заболотного „Выделка, крашение меха в условиях домашних мастерских и малых предприятий" (236 стр., 30 грн., мова російська).

36007, м. Полтава, вул. Кучеренка, 9,
тел. (0532) 66-06-40, 66-26-87

●... іриси, гіацинти, тюльпани, крокуси, лілійники, лілії, троянди. Конверт—каталог.

З.К. Глуменко,
вул. Щорса, 20,с. Кожанка,Фастівський р-н,
Київська обл., 08550

●... живці, саджанці великоплідних нових і найновіших комплексностійких сортів винограду: Подарунок Запоріжжю, Деметра, Нове століття, СК-28 та ін. Саджанці великоплідних урожайних сортів суниць. Пересилання замовлень безкоштовно.

Ваш конверт — каталог з сортами.

Ольга Вікторівна Пояреля,
пр. Дзержинського, 32, м. Донецьк,83014, тел. (0622) 97-18-57.

ТМС «Алекс» пропонує:

насіння овочевих та квіткових культур вітчизняних та харубіжних виробників, а також вагове насіння, стимулятори росту і засоби захисту рослин, цибулини квітів, саджанці троянд, добрива. Оптом і вроздріб.

Склад-магазин: м.Київ, вул..Попудренка, 52, ст.метро "Чернігівська". Тел.(склад-магазин): (044) 551-63-86; тел./факс: (044) 543-10-25.
Моб.тел. 8-067-905-46-78; 8-067-905-46-79.
Для листів: ТМС "Алекс", п/с 003, 02094.
E-mail: tms-alex@online.com.ua

НОВИНКА

Вітчизняний мотоблок "АРТАНІЯ" МА 400

Двигун 6 к.с. 4-тактний (США)
Зчеплення дисково-фрикційне
Редуктор черв'ячний
Ширина обробітку 35 — 87 см
Маса — 61 кг
У комплекті — підгортальник
Гарантійний строк — 1 рік
(починаючи з 1 квітня)

А також в наявності: імпортні мотоблоки, снігоприбиральні машини, сінокосарки, газонокосарки, кущорізи, пилки, обприскувачі.

03056, м. Київ вул. Польова, 24 кім. 214,
тел./факс 456—17—51

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА-ЯРМАРОК

- Насіння, саджанці, посадковий матеріал;
- Засоби захисту рослин, стимулятори росту, добрива;
- Декоративні рослини, садово-парковий дизайн, квітництво, оформлення інтер`єрів, зимовий сад;
- Мінітехніка, садово-городній інвентар та інструмент, машини для переробки сільськогосподарської продукції;
- Спецодяг, спеціальна література, товари для дому та відпочинку.

Дача. Сад. Город.

28-31 січня 2004 року

ПК "Шинник" ВАТ "Дніпрошина", вул. Героїв Сталінграду, 118-А, м. Дніпропетровськ

ОРГАНІЗАТОР Дніпропетровська ТПП, (0562) 36-22-51,36-22-50, 36-22-49, 36-90-47

АГ-займ. Універсальний сільськогосподарський кондиціонер грунту, призначений для збільшення продуктивності та поліпшення її структури. Це каталізатор для посилення активності аеробних ґрунтових бактерій, продукти життєдіяльності яких, в свою чергу, є поживою для рослин.

ШЦ-займ. Засіб для багаторазового прискорення процесів переробки органічних речовин (прискорене приготування компосту, прискорена переробка вигрібних ям, ефективний миючий засіб тощо). Ліквідує неприємний запах відхожих місць.

Оптовий продаж: *ТОВ "Центр Дитячої Косметики", тел. 459-04-04;*

Реалізація: **у Києві** "Центр Дитячої Косметики", тел. (044) 459-04-04;
"Ваш сад", тел. (044) 239-31-44;
"Украгрохімцентр", тел. (044) 574-15-09;
"Добрий господар",тел. (044) 467-88-42;
"Агрус", тел. (044) 442-86-35;
"Зелений світ", тел. (044) 238-69-73, 416-51-17;
"Союз", тел. (044) 455-92-05;
У Луганську: "Агрохім", тел. (0642) 52-05-55;
у Харкові: "Укрмедпром" тел. (0572) 17-52-37.

детальні консультації: ТОВ "Дніпровська асоціація"

м.Київ, вул.Комінтерну, 16, оф.25,
тел./факс (044) 244-45-91, 244-42-93,
E-mail: star@viaduk.net

Шість соток
пропонує:

барвисті пакети для насіння; вагове і в пакетах насіння овочів і квітів; мікродобрива і стимулятори росту; закупимо насіння у виробників.
Безкоштовно надсилаємо каталоги.
Відправляємо насіння поштою.

Гарантуємо високу якість за низьких цін.

91011, м. Луганськ, а/с № 3,
тел./факс (0642) 59-62-55;
м. Київ, тел. 067-258-53-46,
E-mail: 6sotok@list.ru

Книга — поштою (післяплатою)

Виготовлення ковбас та м'ясних продуктів
Технологія переробки риби
Присадибне і любительське рибальство
Корова в господі
Обробка молока, виготовлення молочних продуктів у домашніх умовах
Вирощування і розведення курей
Кінь у присадибному і фермерському господарстві
Присадибне бджільництво
Присадибне картоплярство
Вирощування грибів у присадибних і домашніх умовах
Овочі на вашому городі
Ціна — 4 грн.
Сорти картоплі
Ціна — 3 грн. 50 коп.
Хутрові звірі
Кролі в господі
Нутрія
Шиншила
Присадибне свинарство
Коза в господі
Вирощування і розведення індичок
Вирощування і розведення качок
Вирощування і розведення гусей
Перепелина ферма біля хати
Вичинка і фарбування шкур
Домашній акваріум
Папуги в оселі
Хом'яки
Морські свинки
Ціна — 2 грн.
Журнал "Картопляр":
№ 1, 2, 3, 4 за 2000 р.
№ 1, 2, 3, 4 за 2001 р.
№ 1, 2, 3, 4 за 2002 р.
Ціна одного номера — 2 грн.

Вартість літератури без врахування поштових витрат за пересилку. Замовлення надсилати: редакція "Ветеринарна газета", 03151, м.Київ, вул.Донецька, 30, тел.(044) 243-39-19, 243-38-22.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ журнали

"КАРТОПЛЯР" (індекс — 22671) та "Бібліотеку ветеринарної медицини" (індекс — 22591) — порадники для фермерів, дачників, картоплярів, садівників, городників, тваринників, пасічників, домогосподарок, спеціалістів села та переробної галузі

"ВЕТЕРИНАРНУ ГАЗЕТУ" (індекс — 35069) — поради з годівлі, утримання та лікування тварин, птиці, бджіл та риби, а також господарювання — в домі, саду та на городі

Санаторій "Немирів"

запрошує на лікування та відпочинок

Лікуємо:

- захворювання шкіри (псоріаз, екзема, нейродерміти, кропивниця, іхтіоз);
- реабілітація післяопікових станів;
- захворювання органів опори та руху (остеохондрози, ревматичний поліартрит та ін.);
- захворювання сечостатевої системи (гінекологічні захворювання, простатити та ін.);
- захворювання серця і судин (ендартеріїти, тромбофлебіти);
- стани після захворювань центральної нервової системи (арахноїдити, менінгіти).

Основні лікувальні фактори:

- сірководнева вода високої концентрації (типу "Мацеста");
- грязі, озокерит;
- мінеральна вода "Анна" (типу "Миргородська") при гастритах з пониженою кислотністю.

Їхати: до ст. Львів, далі: маршрутне таксі "Львів-Немирів" (сідати на вул. Шевченка).

Реквізити: смт Немирів Яворівського р-ну Львівської обл.

Тел. (03259) 2-75-00, 2-75-15, 2-75-10

Санаторій „Любінь Великий"

запрошує на лікування та відпочинок

Лікуємо:

- кардіологічні захворювання (ІХС, гіпертонічна хвороба, постінфарктні кардіосклерози, вегетосудинні дистонії);
- неврологічні захворювання — неврастенія, судинні захворювання мозку, реабілітація дітей з ДЦП — відділення матері і дитини;
- захворювання опорно-рухового апарату (деформуючі артрози, артрити, остеохондрози, інші);
- хронічні запальні процеси жіночої статевої сфери, вторинне безпліддя, спайкові хвороби.

Основний лікувальний фактор:

- сірководнева вода (типу „Мацеста"); ◆ торф'яне багно (грязі)

Їхати: до ст. Львів, далі маршрутним таксі „Львів-Любінь Великий", № 122, 285.

Реквізити: смт Великий Любінь, вул. Львівська, 16, Львівська область, 81555.

Тел. (03231) 9-41-40; 9-41-42

Святкуємо Різдво

Традиційними приправами до м'яса є соуси.

Соус з редькою

Треба мати: *2 яйця, склянку олії, сік половини лимона, 2 столові ложки тертої редьки, сіль, перець.*

Беремо два яєчних жовтки (попередньо відділивши їх від білків), вливаємо їх у миску, додаємо туди дрібку солі, розмішуємо. Вливаємо тоненькою цівкою склянку олії, не припиняючи ритмічно розмішувати. Коли отримаємо однорідну масу, додаємо сік половини лимона, перець, терту редьку і ретельно перемішуємо. Куштуємо і, якщо треба, досолюємо за смаком.

Соус з маком

Треба мати: *4 столові ложки оливкової олії, 2 столові ложки оцту, 1 столову ложку маку, 1 столову ложку цукру, 1 чайну ложечку гірчиці, сіль, перець.*

Змішуємо у мисці сіль, перець, додаємо оцет, трохи підігріваємо, поки сіль не розчиниться. Потім вливаємо у миску олію і збиваємо соус виделкою або вінчиком. Після цього додаємо мак, цукор, гірчицю, ретельно все перемішуємо, поки не отримаємо однорідну масу.

Американський соус "Каррі"

Треба мати: *2 яйця, 1 склянку олії, сік половини лимона, 2 столові ложки топленого вершкового масла, 2 чайні ложечки порошку "Каррі" (продається в пакетиках), сіль, перець.*

Відділяємо яєчні жовтки від білків і вливаємо їх у миску. Солимо та перемішуємо. Вливаємо тоненькою цівкою олію, не перестаючи розмішувати. Потім додаємо лимонний сік, перець, насамкінець — топлене вершкове масло і порошок "Каррі". Все ретельно перемішуємо.

Хрін з зеленим кропом

Хрін (приблизно 300 — 400 г) миємо, чистимо, натираємо на тертушці або двічі пропускаємо через м'ясорубку. Пучечок зелені кропу (50 г) миємо, віджимаємо, подрібнюємо і змішуємо з хріном. Додаємо чайну ложечку цукру, холодну кип'ячену воду. Перед подаванням до столу додаємо за смаком сметану або кефір.

Хрін з чорносливом

Хрін (250 г) вимити, почистити і натерти на тертушці. Сливи без кісточок (200 г) розмочити, пропустити через м'ясорубку, змішати з хріном, у разі потреби додати цукор і холодну кип'ячену воду.

Фарширована індичка

Крім індички (приблизно 4 кг), треба мати: *1,5 кг ядер грецьких горіхів, 800 г черствого хліба без шкоринки, 150 г вершкового масла, одну цибулину, один корінь селери, один лимон, склянку білого вина, 4 гілочки розмарину, пучок петрушки, столову ложку майорану, столову ложку чебрецю, оливкову олію, сіль, перець.*

Рецепт розрахований приблизно на 10 порцій.

Насамперед ставимо в духовку смажити горіхи. У цей час підготовлену тушку індички натираємо розрізаним навпіл лимоном. Розігріваємо на сковороді вершкове масло, кладемо подрібнену цибулю і корінь селери, і ставимо смажитись на середньому вогні, періодично помішуючи дерев'яною ложкою. Коли цибуля і селера підсмажаться, вливаємо половину вина і продовжуємо тушкувати. Нарізуємо хліб маленькими шматочками і висипаємо на сковороду. Додаємо смажені і подрібнені горіхи, подрібнену петрушку, чебрець, майоран, сіль, перець і перемішуємо. Тушкуємо все разом хвилин 5, після чого знімаємо з вогню і охолоджуємо. Коли начинка охолоне, нафаршировуємо нею індичку і зашиваємо черевце. Кладемо птицю на деко, накриваємо тонкою тканиною або марлею, змо-

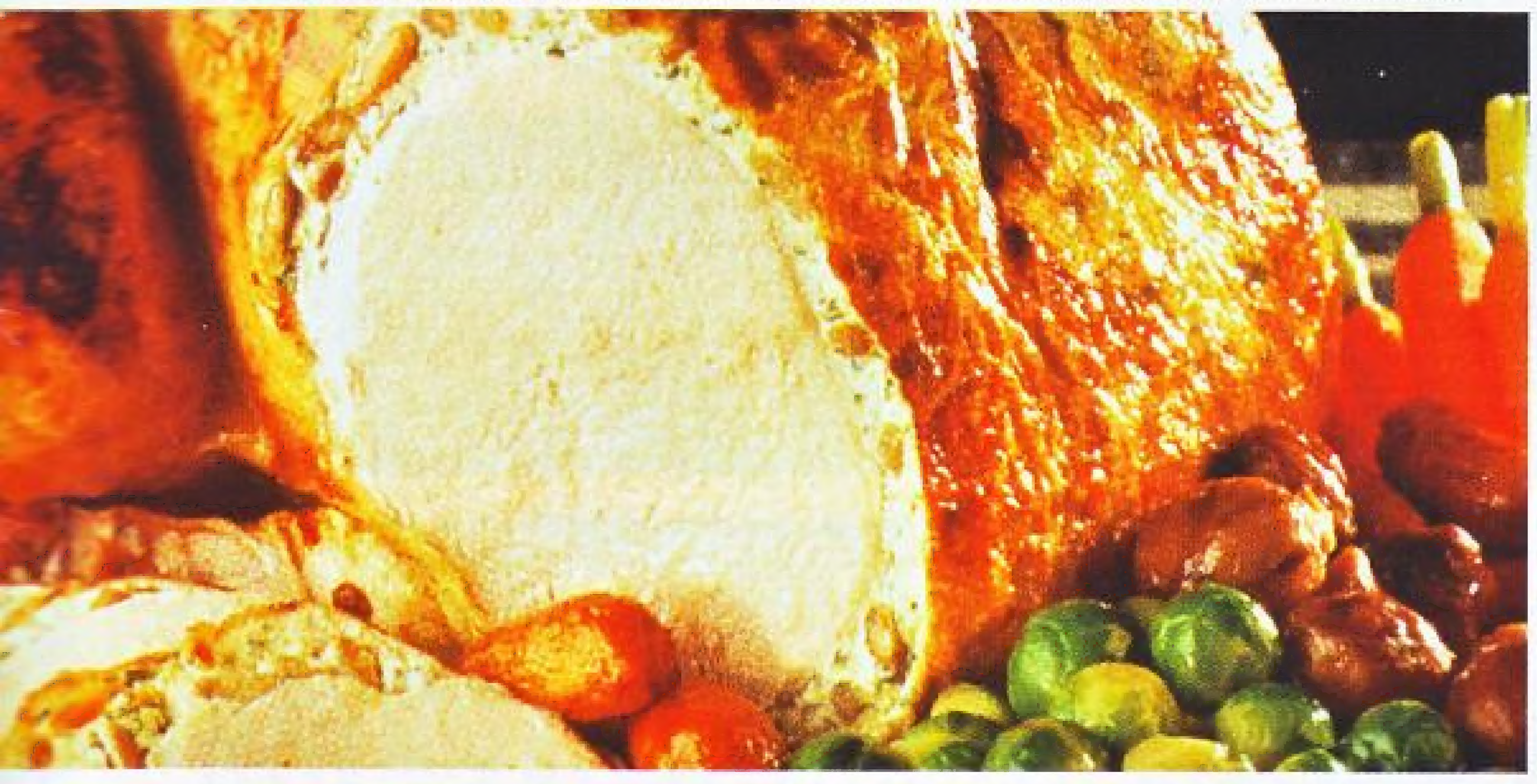

Секрети кухні тітки Насті

ченою оливковою олією і ставимо у розігріту духовку приблизно на годину. Після цього поливаємо вином, яке залишилось, і знову ставимо в духовку не менш як на 2,5 години. Не забувайте поливати індичку соком, який витік на деко. Коли мине 2,5 години, зніміть марлю і залиште індичку у духовці хвилин на 15 — 20. Індичку подають до столу цілою, а коли вона трохи охолоне, її ділять на порції. До такої індички смакують вищезгадані соуси та червоне вино.

Буженина до святкового столу

За добу до смаження довгастий шматок м'яса (свинини або телятини) треба витримати в маринаді із спецій (сіль, перець, часник, оцет та інше за смаком). М'ясо осушити рушником, після чого нашпигувати салом, часником та перцем. Обсмажити на сковороді до утворення рум'яної шкірочки. Після цього м'ясо перекласти у гусятницю, додати гарячого м'ясного бульйону, лаврових листочків, тушкувати на помірному вогні до готовності. У разі потреби доливати бульйон або воду. Готовність м'яса визначаємо, проколовши його дерев'яною шпажкою: якщо виділяється сукровиця, то ще треба смажити, а якщо прозорий сік — м'ясо готове. Його треба охолодити. Перед подаванням до столу нарізати шматочками.

Котлети з твердим сиром

До 700 г не дуже жирного фаршу додати 3 — 4 яйця, розмочені білі сухарі, мелені цибулю та часник (за смаком), 0,5 склянки сметани. Все перемішати до однорідної маси, сформувати кульки, розплескати їх як млинець. На кожний покласти шматочок охолодженого вершкового масла або голландського сиру, сформувати котлету так, щоб шматочок масла або сиру був усередині. Запанірувати в сухарях і обсмажити в киплячій олії. До таких котлет смакуватиме картопляне пюре.

Котлети з яблуками

До фаршу з м'якоті свинини (200 г) та курятини або гусятини (200 г) додаємо яйце, сіль, добре вимішуємо і формуємо млинець. На нього викладаємо начинку із нарізаного кубиками кислого яблука і дрібно посіченого чорносливу (50 г). Краї м'ясного млинця защепнути, сформувати котлети, запанірувати їх у борошні, змочити у збитому яйці, знову запанірувати у кришках білого хліба і смажити в киплячій олії. Замість гарніру до таких котлет подають печені яблука.

Пиріг святковий

Для тіста: *200 г високоякісного пшеничного борошна, 100 г вершкового масла, сіль.*

Для начинки: *3 — 4 яблука, 60 г цукру, півлимона, сметана, дрібка солі, кориця або мускатний горіх. Яблука очистити від шкірки, нарізати кубиками або дольками і залишити у мисці разом із шматочками лимона і корицею.* А тим часом просіваємо борошно, додаємо сіль та вершкове масло, підливаємо холодну воду, вимішуємо тісто і ставимо в холодильник. Через годину охолоджене тісто розділяємо на дві частини і розкачуємо круглі коржі. На один корж кладемо яблука (без лимона) разом із соком, який виділився, і накриваємо другим коржем. Краї старанно з'єднуємо. Виделкою робимо декілька проколів, щоб був вихід для пари, коли пиріг буде пектися. Деко з пирогом закладаємо на 10 хв. у гарячу (220°С) духовку. Через хвилину починаємо знижувати температуру до 170°С. Випікаємо 30 хвилин, після чого змащуємо поверхню пирога густою сметаною, посипаємо цукровою пудрою і знову ставимо у духовку на 10 хвилин.

Пиріг медовий з мигдалем

Для тіста: *500 г пшеничного борошна, 25 г дріжджів, 125 г молока, 60 г цукру, 60 г маргарину, 1 яйце, дрібка солі.*

Для начинки: *250 г вершкового масла, 250 г цукру, 250 г подрібнених мигдальних горіхів, 2 дрібки ваніліну, 6 столових ложок молока, 2 столові ложки меду.*

Розводимо дріжджі теплим молоком. Додаємо 2 чайні ложечки цукру і дрібку солі. Розмішуємо, щоб утворилася однорідна маса.

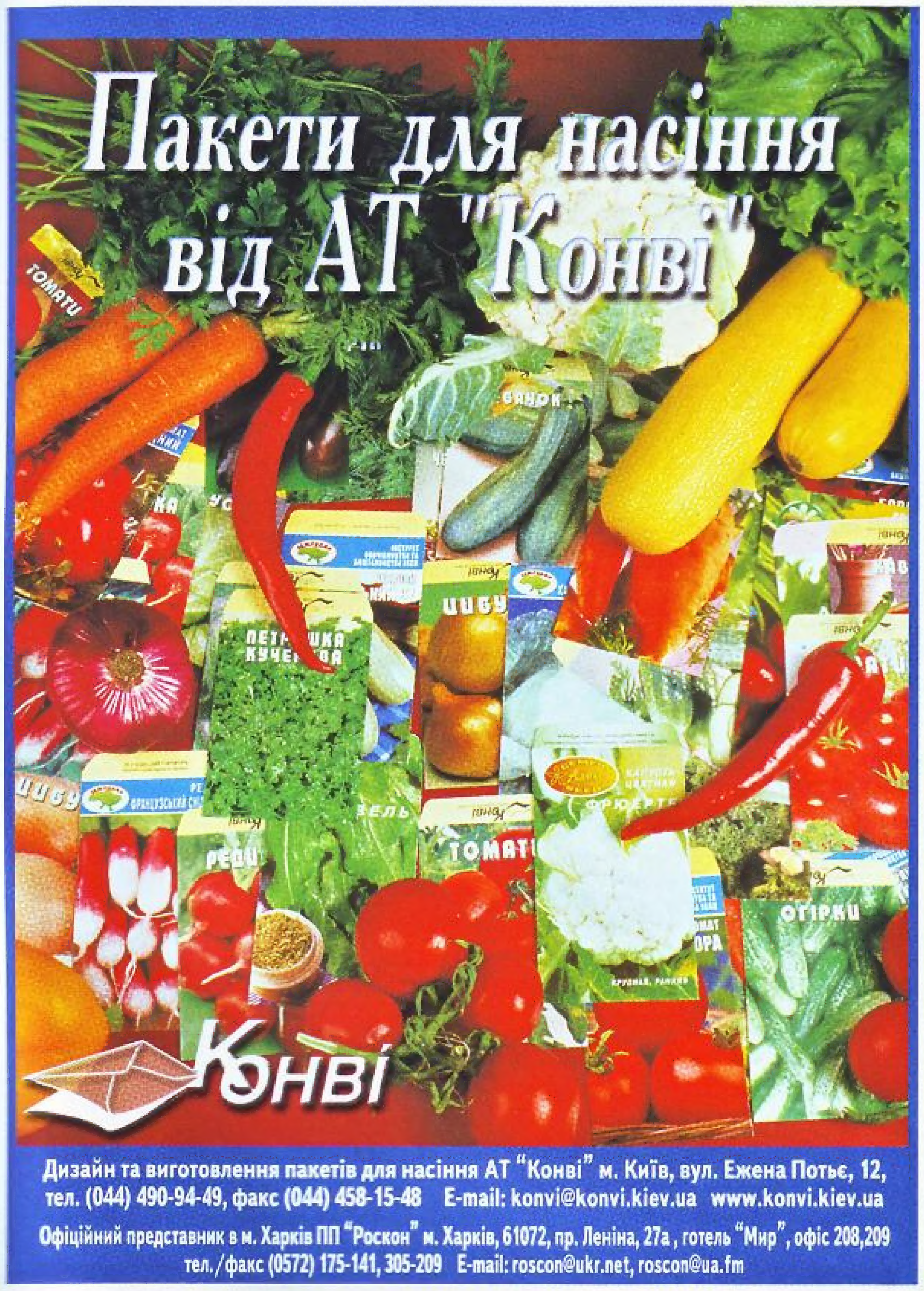
Висипаємо борошно у миску, робимо в ньому заглиблення і виливаємо туди дріжджову суміш. Зверху присипаємо борошном. Ставимо в тепле місце, поки поверхня борошна не розкриється. Додаємо всі складові і перемішуємо все виделкою або ложкою. Надаємо тісту форму паляниці, накриваємо рушником і ставимо в тепле місце.

В цей час починаємо готувати начинку. Змішуємо розтоплене вершкове масло, цукор, ванілін, мед, мигдальні горіхи, додаємо тепле молоко, ретельно перемішуємо. Тісто викладаємо на змащене жиром і посипане борошном деко, на тісто викладаємо начинку. Перш ніж деко поставити у духовку, витримуємо хвилин 15. І тільки після цього ставимо пиріг пектись при температурі 220°С на 20—25 хвилин. Якщо мигдальних горіхів немає, їх можна замінити грецькими або будь-якими іншими.

*Рецепти подарувала читачам **Оксана Коровай** з м. Українка Київської області*

У номері:

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал
№1, січень, 2004 р.
Головний редактор
М.І.Халимоненко
Головний художник
Т.П.Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**
Дизайн, верстка
В.О.Пономаренко
Комерційний директор
Г.А.Донець, тел. 552-90-45
Реклама, оголошення
О.В.Давидко, О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник, тел.552-94-60
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98
Підписано до друку 05.01.2004 р.

Загальний тираж 137 500 прим.
Ціна договірна.

Адреса: вул.Краківська, 20, Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13

E-mail: dsg@iptelecom.net.ua; dsg@i.kiev.ua

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город». Надруковано у Державному видавництві «Преса України». 03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6. З. 0118401

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + "Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

ISSN 0235-6368. Дім, сад, город. №1. 2004. 1-40 с. Ціна договірна. Індекс 74142